

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри ПП та М

Юлія ГЕРАСИМЕНКО

_____ 2025 р.
(дата)

«ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»

Здобувачка вищої освіти
групи ПВШ-23-11-ЗМ

ЧОЛАК Тетяна Дмитрівна

(підпис)

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент

КУЛІШОВ Володимир Сергійович

(підпис)

Біла Церква 2025

Протокол аналізу звіту подібності

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання щодо роботи:

Автор: Чолак Тетяна Дмитрівна, група ПВШ 23-11-3М

Назва: Чолак Тетяна Дмитрівна ПВШ 23-11-3М

Керівник: Кулішов Володимир Сергійович

Підрозділ: кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Коефіцієнт подібності 1: 18.7%

Мікропробіли: 0

Заміна букв: 0

Інтервали: 0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

☐ Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

☐ Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 26. ЗУ Про фахову передвищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Висновок:

Висновок: Аналіз роботи Чолак Т.А. має достатній рівень оригінальності академічного тексту, щоб бути результатом власних досліджень. Використання цитат, речень та текстів інших авторів мають належати до відповідних джерел.

Дата 06.05.2025

Відповідальний за антиплагіатну технічну експертизу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України:

Підпис _____

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітня програма Педагогіка вищої школи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

 д.е.н., доц. Юлія ГЕРАСИМЕНКО

« 3 » квітня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЕВІ ОСВІТИ

Чолак Тетяні Дмитрівні

1. Тема роботи Теорія і практика організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти»

керівник роботи Кулішов Володимир Сергійович, к.п.н., доцент
затверджені наказом БІНПО від «03» січня 2025 року № 01-06/03

2. Строк подання здобувачем освіти роботи «02» травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи закони, положення, нормативно-правові акти щодо організації самостійної роботи у ВСП «Одеського автомобільно-дорожнього фахового коледжу» НУ «Одеська політехніка», наукові праці, публікації в актуальних періодичних виданнях та веб ресурсах, монографії вітчизняних та зарубіжних вчених з досліджуваних питань, власні спостереження.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Кваліфікаційна робота магістра складається з основної частини і додаткової. Основна частина містить такі структурні елементи: вступ,

сутність (3 розділи – теоретичний, методичний, експериментальний), загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

1 Розділ – Теоретичні засади організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти – складається з 3 підрозділів: 1.1. Сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти; 1.2. Психолого-педагогічні аспекти самостійної освітньої діяльності у закладі вищої освіти; 1.3. Форми і види самостійної роботи у закладі вищої освіти; 2 Розділ – Особливості організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» – складається з 3 підрозділів: 2.1. Система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж»; 2.2. Сучасні підходи до організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж»; 2.3. Шляхи вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; 3 Розділ – Методика організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» – складається з 3 підрозділів: 3.1. Загальні питання організації і проведення педагогічного експерименту; 3.2. Система організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» із використанням цифрових технологій; 3.3. Результати експериментального дослідження та система рекомендацій викладачам закладів вищої освіти з питань організації самостійної роботи здобувачів.

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Кулішов В.С. доцент кафедри ГПІ та М	03.01.2025 р.	15.01.2025 р.
2	Кулішов В.С. доцент кафедри ГПІ та М	20.01.2025 р.	16.02.2025 р.
3	Кулішов В.С. доцент кафедри ГПІ та М	16. 02.2025 р.	22.03.2025 р.

6. Дата видачі завдання 03 січня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ 3 №	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	січень	Виконано
2	Вивчення літературних джерел	січень	Виконано
3	Збирання матеріалу на підприємстві	січень	Виконано
4	Обробка матеріалу	лютий	Виконано
5	Виконання розділу 1	лютий	Виконано
6	Виконання розділу 2	березень	Виконано
7	Виконання розділу 3	березень	Виконано
8	Формулювання висновків	квітень	Виконано
9	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	травень	Виконано
10	Подання роботи на кафедру	травень	Виконано

Здобувачка освіти

 (підпис)

Тетяна ЧОЛАК

Керівник роботи

 (підпис)

Володимир КУЛІШОВ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ВІДГУК

Керівника на кваліфікаційну роботу здобувачки Чолак Тетяни Дмитрівни

Тема кваліфікаційної роботи: «Теорія і практика організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти»

Загальна характеристика кваліфікаційної роботи.

Дослідження Чолак Т.Д. має ґрунтовне теоретичне і практичне значення, оскільки самостійна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка дозволяє їм не лише закріплювати отримані теоретичні знання, а й розвивати практичні навички, здійснювати науково-дослідницьку діяльність, а також оволодівати інформаційно-комунікаційними технологіями, що є важливими в умовах сучасної освіти. Самостійна робота стає тією платформою, на якій базуються інноваційні методи навчання, що інтегрують нові цифрові технології, а також дають змогу здобувачам освіти здобувати досвід роботи з різними інформаційними ресурсами.

Позитивною рисою дослідження є ґрунтовний аналіз теоретичних засад організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти та описані авторкою особливості організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж».

Практичною цінністю дослідження є теоретично обґрунтована та практично апробована Чолак Т.Д. методика організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий

коледж» із використанням цифрових технологій, розроблена авторкою система рекомендацій викладачам закладів вищої освіти з питань організації самостійної роботи здобувачів.

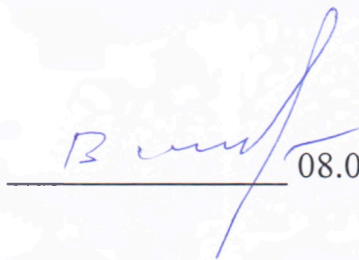
Робота успішно пройшла перевірку на наявність академічного плагіату. Відсоток оригінальності кваліфікаційної роботи за допомогою комплексу StrikePlagiarism складає 81,3 %

Висновки, оцінка кваліфікаційної роботи та пропозиції.

Отже, представлена кваліфікаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке має вагоме теоретичне і прикладне значення, відповідає всім вимогам, що висуваються до такого виду робіт, а її авторка заслуговує на високу позитивну оцінку – 92 А «відмінно»

Керівник кваліфікаційної роботи: доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Володимир КУЛІШОВ

08.05.2025 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 122 с., 3 рис., 7 табл., 2 додатка, 100 джерел.

Об'єктом дослідження: освітній процес у вищій школі.

Мета роботи: вивчення теорії та практики організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, а також визначення шляхів удосконалення цього процесу в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичні - теоретичний аналіз й узагальнення психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з теми дослідження; емпіричні - бесіда, спостереження, анкетування, комп'ютерне тестування, експертна оцінка для виявлення стану організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти; педагогічний експеримент для оцінки ефективності існуючих форм і методів організації самостійної роботи.

Актуальність теми даної кваліфікаційної роботи обумовлена потребою у вдосконаленні процесу організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти в умовах сучасних викликів. Підвищення ефективності самостійної роботи визначили вибір теми кваліфікаційної роботи: «Теорія і практика організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти».

Під час виконання роботи було розглянуто теоретичні засади організації самостійної роботи здобувачів освіти вищих навчальних закладів, форми та методи її організації, а також використання цифрових технологій в освітньому процесі. На основі теоретичного матеріалу було проаналізовано як реалізовується організація самостійної роботи в ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» та запропоновано рекомендації щодо вдосконалення організації самостійної роботи з використанням цифрових технологій.

Отримані в кваліфікаційній роботі результати можуть бути використані керівництвом БІНПО в практичній діяльності і сприятимуть покращенню якості освіти.

Ключові слова: освітній процес, самостійна робота, цифрові технології, заклад вищої освіти.

ABSTRACT

Qualification work: 122 p., 3 fig., 7 tables, 2 appendices, 100 sources.

Object of research: educational process in higher education.

Purpose of work: study of the theory and practice of organizing independent work of higher education students, as well as identification of ways to improve this process in the educational process of a higher education institution.

Research methods: theoretical - theoretical analysis and generalization of psychological, pedagogical and educational and methodological literature on the topic of research; empirical - conversation, observation, questionnaire, computer testing, expert assessment to identify the state of organization of independent work of higher education students; pedagogical experiment to assess the effectiveness of existing forms and methods of organizing independent work.

The relevance of the topic of this qualification work is due to the need to improve the process of organizing independent work of higher education students in the face of modern challenges. Increasing the effectiveness of independent work determined the choice of the topic of the qualification work: "Theory and practice of organizing independent work of higher education students".

During the work, the theoretical principles of organizing independent work of higher education students, forms and methods of its organization, as well as the use of digital technologies in the educational process were considered. Based on the theoretical material, it was analyzed how the organization of independent work is implemented in the Odessa Automobile and Road Vocational College and recommendations were offered for improving the organization of independent work using digital technologies.

The results obtained in the qualification work can be used by the management of BINPO in practical activities and will contribute to improving the quality of education.

Keywords: educational process, independent work, digital technologies, higher education institution.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	20
1. 1. Сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти.....	20
1. 2. Психолого-педагогічні аспекти самостійної освітньої діяльності у закладі вищої освіти.....	28
1. 3. Форми і види самостійної роботи у закладі вищої освіти.....	32
Висновки до першого розділу.....	46
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВСП «ОДЕСЬКИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»	48
2. 1. Система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж».....	48
2. 2. Сучасні підходи до організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж».....	52
2. 3. Шляхи вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти.....	60
Висновки до другого розділу.....	63
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВСП «ОДЕСЬКИЙ АВТОМОБІЛЬНО-	66

ДОРОЖНІЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ».....	
3. 1. Загальні питання організації і проведення педагогічного експерименту.....	66
3. 2. Система організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» із використанням цифрових технологій.....	87
3. 3. Результати експериментального дослідження та система рекомендацій викладачам закладів вищої освіти з питань організації самостійної роботи здобувачів.....	92
Висновки до третього розділу.....	98
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105
ДОДАТКИ.....	119

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗВО - заклад вищої освіти;

ВСП - відокремлений структурний підрозділ;

НУ - національний університет;

СРС - самостійна робота студента

ІКТ - інформаційно-комунікаційні технології

ОЕР - освітні електронні ресурси

ВСТУП

Актуальність дослідження. Самостійна робота здобувачів вищої освіти є однією з найважливіших складових процесу навчання, яка значною мірою визначає успіх навчальної діяльності, рівень засвоєння матеріалу, а також розвиток професійних компетенцій здобувачів освіти. Система вищої освіти сьогодні постійно еволюціонує під впливом сучасних технологій, змін у суспільстві та економіці, що потребує адаптації методів та форм навчання до нових умов. У таких умовах важливим аспектом стає саме організація самостійної роботи здобувачів освіти, яка забезпечує не тільки поглиблене засвоєння знань, а й розвиток критичного мислення, самодисципліни, здатності до самоосвіти та саморегуляції.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка дозволяє здобувачам вищої освіти не лише закріплювати отримані теоретичні знання, а й розвивати практичні навички, здійснювати науково-дослідницьку діяльність, а також оволодівати інформаційно-комунікаційними технологіями, що є важливими в умовах сучасної освіти. Самостійна робота стає тією платформою, на якій базуються інноваційні методи навчання, що інтегрують нові цифрові технології, а також дають змогу здобувачам освіти здобувати досвід роботи з різними інформаційними ресурсами.

Однак, для досягнення високої ефективності самостійної роботи необхідно чітко розуміти теоретичні аспекти її організації, враховувати психолого-педагогічні фактори, а також застосовувати різноманітні методи та форми навчання, які сприятимуть не тільки підвищенню якості

освітнього процесу, а й розвитку інтелектуальних здібностей здобувачів освіти.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовлена потребою у вдосконаленні процесу організації самостійної роботи здобувачів освіти в умовах сучасних викликів. Підвищення ефективності самостійної роботи є важливим завданням для закладів вищої освіти, оскільки саме ця діяльність сприяє формуванню компетентних фахівців, здатних адаптуватися до змінюваних умов праці та забезпечити високий рівень професійної підготовки.

Об'єкт дослідження - самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Предмет дослідження - теоретичні і практичні аспекти організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: самостійна робота здобувачів вищої школи у різних аспектах висвітлена у працях сучасних вітчизняних вчених, таких як Алексюк А. М., Дяченко М. В., Євдокимов В. І., Кандибович Л. А., Кандибович С. Л., Кузьмінський А. І. та інші. Ортинський В. Л. трактував самостійну роботу як один із методів пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти загалом досліджували Алексюк А. М., Журавська Л. М., Мороз О. Г., Фіцула М. М. та інші науковці.

Мета роботи - дослідити теоретичні та практичні аспекти організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, а також визначити шляхи удосконалення організації самостійної роботи на прикладі ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж».

У відповідності до мети роботи сформульовано наступні **завдання**:

1. теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні умови організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

2. дослідити психолого-педагогічні аспекти самостійної діяльності здобувачів освіти у закладі вищої освіти;
3. оцінити існуючі форми і методи організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж»;
4. розробити та апробувати методiku організації самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» із використанням цифрових технологій;
5. надати рекомендації викладачам закладів вищої освіти щодо вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів освіти з використанням цифрових технологій.

Гіпотеза дослідження - ефективна організація самостійної роботи у закладі вищої освіти сприяє покращенню академічних досягнень здобувачів вищої освіти, розвитку їх особистості та підвищенню рівня їх професійної підготовки.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс методів:

1. теоретичний аналіз літературних джерел з питань організації самостійної роботи здобувачів освіти;
2. порівняльний аналіз сучасних підходів до організації самостійної роботи у закладах вищої освіти;
3. педагогічний експеримент для оцінки ефективності існуючих форм і методів організації самостійної роботи;
4. анкетування та інтерв'ювання здобувачів вищої освіти і викладачів для вивчення практичних аспектів організації самостійної роботи.

Теоретичне значення роботи полягає в удосконаленні розуміння сутності та організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти, а також у систематизації наукових знань, пов'язаних з організацією цього процесу. В результаті дослідження на основі аналізу теоретичних аспектів

самостійної роботи розроблено нові підходи до класифікації форм та методів її організації, що сприяють розвитку компетентностей здобувачів освіти в умовах сучасних викликів освіти.

Робота також поглиблює знання щодо психолого-педагогічних аспектів самостійної освітньої діяльності, зокрема в контексті мотивації здобувачів освіти, організації їхньої навчальної діяльності та розвитку навичок саморегуляції. Це дає можливість розробити теоретичні основи для подальших досліджень у галузі вищої освіти, зокрема щодо інтеграції цифрових технологій у процес самостійної роботи та їхнього впливу на якість навчання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- уточнено поняття «самостійна робота здобувачів вищої освіти» як цілеспрямована, системно організована, педагогічно супроводжувана діяльність, спрямована на розвиток професійних і загальних компетентностей;
- узагальнено та систематизовано психолого-педагогічні умови, що забезпечують ефективність самостійної роботи здобувачів освіти у закладах вищої освіти;
- подальший розвиток набуло застосування цифрових технологій у контексті організації самостійної роботи, зокрема через інтеграцію онлайн-ресурсів та платформ у освітній процес.

Практичне значення роботи полягає в її здатності забезпечити рекомендації для вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти на основі аналізу практичних підходів, що використовуються у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж». Зокрема, результати дослідження можуть бути використані для:

- Розробки та впровадження нових методик організації самостійної роботи в закладах освіти, зокрема в фахових коледжах, що дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу.

- Визначення ефективних форм і методів роботи з використанням цифрових технологій для організації самостійної роботи здобувачів освіти, що є важливим для адаптації навчальних програм до сучасних вимог.
- Створення рекомендацій для педагогічних працівників щодо вдосконалення процесу контролю за самостійною роботою, що дозволяє підвищити мотивацію здобувачів освіти та сприяє досягненню високих результатів навчання.
- Удосконалення організації навчальної діяльності в конкретному закладі вищої освіти, зокрема через застосування інноваційних підходів до планування та контролю за самостійною роботою здобувачів освіти.

Загалом, результати цієї роботи мають значний потенціал для практичного застосування в організації освітнього процесу, а також для розробки нових підходів до вдосконалення самостійної роботи здобувачів освіти в умовах сучасного навчання.

Апробація. Основні положення, результати та висновки кваліфікаційної роботи були апробовані у матеріалах: регіонального науково-практичного семінару «Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану», м. Біла Церква, (26 квітня 2024 р.); III-ої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентісного фахівця», м. Біла Церква, (16 травня 2024 р.); регіонального науково-практичного семінару «Педагогічна діяльність в епоху цифрового освітнього середовища: сучасні підходи та інструменти», м. Біла Церква, (25 червня 2024 р.); IV-ої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентісного фахівця», м. Біла Церква, (15 травня 2025 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків до кожного розділу, загального висновку та списку використаних джерел, який містить 100 найменувань, та двох додатків викладених на 4 сторінках; основний текст викладено на 100 сторінках, який містить три рисунка та сім таблиць.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливим компонентом освітнього процесу, який має на меті сприяти глибокому засвоєнню теоретичних знань, розвитку практичних навичок та формуванню професійних компетентностей здобувачів освіти. Вона виступає як форма організації навчальної діяльності, що здійснюється здобувачами на основі їх особистої ініціативи та під контролем педагогів, але без безпосередньої участі викладача в процесі навчання. Це дозволяє здобувачам освіти розвивати самостійність, вміння організовувати свою діяльність, здійснювати самоосвіту та самоконтроль. Завдяки цьому здобувачам вищої освіти надається можливість стати активними учасниками освітнього процесу, брати на себе відповідальність за власне навчання та професійний розвиток [17].

Слід зазначити, що вчені й науковці по-різному визначають сутність поняття «самостійна робота» та її значення у освітньому процесі.

Педагогічні аспекти організації самостійної роботи представлено у працях педагогів минулого (Коменський Я. А., Песталоцці Й. Г., Ушинський К. Д., Дістервег Ф., Руссо Ж. Ж. та ін.) і сучасників (Буряк В. К., Савченко О. Я., Касьяненко М. Д. та ін.). Аналізові сутнісних ознак самостійної роботи присвячено праці Буряка В. К., Дайрі Н. Г., та ін.

Наукові доробки Бондаря В. І., Сущенко Л. О., Шкіля М. І., Ярошенко О. Г. та ін. розкривають проблеми організації самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, їх психологічні, методичні та організаційні сторони.

Загальнодидактичний контекст проблеми організації самостійної роботи досліджували Вергасов В. М., Сидорчук Н. Г. та ін.

У працях Євтуха М. Б., Сухомлинської О. В., Майбороди В. К., Савченко О. Я., Побірченко Н. С., Дем'яненко Н., Солдатенко М. М., Зайченка І. В. та ін. розкрито різні аспекти проблеми розвитку пізнавальної самостійності.

Класифікація самостійної роботи здійснена в наукових працях Онищука В. О., Асонова Г. В дослідженнях Гончаренка С. У., Олійника П. Ф., Паламарчук В. Ф, Мальованого Ю. І. та ін. аналізуються форми організації самостійної роботи [44, с.514].

Дослідники по-різному практикують сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Високо оцінюючи роль самостійної роботи в процесі навчання Я. А. Коменський наголошував "... Альфою та омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за яким би учителі менше навчали, а учні більше б училися".

Науковці (Буряк В. К., Козаков В. М. та ін.) розглядають самостійну роботу здобувачів вищої освіти як самостійну пізнавальну діяльність - учіння, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі здобувачем вищої освіти, але виконує її здобувач вищої освіти за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його безпосередньої участі. Самостійна робота здобувача вищої освіти, на відміну від школяра, є регламентованим видом навчальної діяльності, із передбаченим навчальною програмою обсягом, логікою й видами контролю [79, с.30].

В дослідженнях Вергасова В. М. самостійна робота здобувачів освіти розглядається в контексті пізнавальної діяльності в вищій школі. З цього приводу автор зокрема зазначає, що "самостійна робота активізує мислення, сприяє створенню власних поглядів і думок. Фахівець, який не навчився працювати самостійно не зможе втілити свої ідеї та проекти в

реальні конструкції. Людина повною мірою володіє лише тим, що вона здобуває самостійно”.

Буряк В. К. вважає, що самостійна робота здобувачів вищої освіти є тією методичною підсистемою, яка забезпечує умови учіння за умови наявності або відсутності безпосереднього керівництва з боку викладача. Самостійна робота здобувачів вищої освіти, методика її організації на рівні навчальної дисципліни безпосередньо пов'язані з активізацією пізнавальної діяльності тих, хто навчається.

Солдатенко М. М. аналізує самостійну пізнавальну діяльність, яку він розглядає в контексті забезпечення неперервності освіти як важливого чинника не лише професійної підготовки фахівця в контексті входження України в Болонський процес, а і як засіб професійного становлення фахівця в умовах пожиттєвої освіти, підвищення кваліфікації чи можливої перекваліфікації [28, с. 179].

Своєю чергою, Швед М. досліджує категорію «самостійно-пізнавальна діяльність здобувача освіти» і трактує її «як особливу форму навчальної діяльності, спрямовану на формування самостійності здобувачів освіти і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять» [87, с.55].

Самостійна робота здобувача вищої освіти є невід'ємною складовою частиною в процесі його навчання і стала основою вищої освіти. Згідно Закону України «Про вищу освіту» [58], а саме статті 1 підхід до організації освітнього процесу, передбачає:

- заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;

- створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; а також стаття 16

Закону України вимагає забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи здобувачів освіти, за кожною освітньою програмою [34, с. 493].

Самостійна робота є однією з основних форм навчання, що забезпечує гнучкість, індивідуалізацію освітнього процесу, а також дозволяє поєднувати теоретичні та практичні знання. Вона є невід'ємною складовою частиною вищої освіти, яка забезпечує здобувачів освіти необхідними навичками для подальшого саморозвитку та професійної діяльності. В умовах сучасного освітнього середовища, коли технології та вимоги до освіти постійно змінюються, самостійна робота стає важливим інструментом не лише для успішного освоєння навчальної програми, а й для розвитку здібностей до самовдосконалення, інноваційного мислення та адаптації до змін [51].

Навички самостійної роботи з освоєння будь-яких знань набуваються людиною з раннього дитинства і розвиваються протягом усього життя. До початку навчання у закладі вищої освіти кожен здобувач освіти має особистий досвід і навички організації власних дій, отримані в процесі навчання в школі, установах додаткової освіти, під час позашкільних занять і в побуті. Однак при навчанні у ЗВО вимоги до організації самостійної роботи істотно зростають, так як вони пов'язані з освоєнням складних загальнокультурних і професійних компетенцій.

Практика показує, що здобувачі вищої освіти розрізняються за рівнем готовності до реалізації вимог до самостійної роботи. Виділяють дві основні групи здобувачів вищої освіти. Перша характеризується тим, що її представники орієнтовані на виконання завдань самостійної роботи і володіють універсальними навчальними компетенціями, що дозволяють успішно впоратися з вимогами до її виконання (умінням розуміти і запам'ятовувати придбану інформацію, логічно мислити, відтворювати матеріал письмово і усно, проводити вимірювання, обчислення,

проектувати і т.д.). Здобувачі вищої освіти другої групи не мають стійкої орієнтації на постійне виконання самостійної роботи при освоєнні навчального матеріалу і відрізняються низьким рівнем розвитку універсальних навчальних компетенцій і навичок самоорганізації [90].

Самостійна робота в рамках освітнього процесу у ЗВО вирішує наступні завдання:

- закріплення і розширення знань, умінь, отриманих здобувачами освіти під час аудиторних та позааудиторних занять, перетворення їх на стереотипи розумової та фізичної діяльності;
- придбання додаткових знань і навичок з дисциплін навчального плану;
- формування і розвиток знань і навичок, пов'язаних з науково-дослідною діяльністю;
- розвиток орієнтації і установки на якісне освоєння освітньої програми;
- розвиток навичок самоорганізації;
- формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;
- вироблення навичок ефективної самостійної професійної теоретичної, практичної та навчально-дослідницької діяльності [33].

Для реалізації завдань самостійної роботи здобувачів освіти та її здійснення необхідний ряд умов, які забезпечує заклад вищої освіти:

- наявність матеріально-технічної бази;
- наявність необхідного фонду інформації для самостійної роботи здобувачів освіти та можливості роботи з ним в аудиторний і позааудиторний час;
- наявність приміщень для виконання конкретних завдань, що входять в самостійну роботу здобувачів освіти;
- обґрунтованість змісту завдань, що входять в самостійну роботу

здобувачів освіти;

- зв'язок самостійної роботи з робочими програмами дисциплін, розрахунком необхідного часу для самостійної роботи;
- розвиток викладачами у здобувачів освіти навичок самоорганізації, універсальних навчальних компетенцій;
- супровід викладачами всіх етапів виконання самостійної роботи здобувачів освіти, поточний і кінцевий контроль її результатів [26].

Специфічними принципами організації самостійної роботи в рамках сучасного освітнього процесу є:

- принцип інтерактивності навчання (забезпечення інтерактивного діалогу і зворотного зв'язку, яка дозволяє здійснювати контроль і корекцію дій студента);
- принцип розвитку інтелектуального потенціалу здобувача освіти (формування алгоритмічного, наочно-образного, теоретичного стилів мислення, умінь приймати оптимальні або варіативні рішення в складній ситуації, умінь обробляти інформацію);
- принцип забезпечення цілісності та безперервності дидактичного циклу навчання (надання можливості виконання всіх ланок дидактичного циклу в межах теми, розділу, модуля) [6].

Самостійна робота здобувачів освіти планується кожним викладачем у робочій програмі дисципліни, а залікові її види фіксуються в технологічній карті, в якій здобувачі освіти завжди можуть знайти інформацію про обсяг самостійних робіт, про час їх виконання і максимальний бал при оцінюванні результатів їх виконання.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти має кілька характеристик, які визначають її ефективність. Однією з головних рис є активність здобувача освіти, оскільки саме він є головним суб'єктом навчання. Самостійна робота вимагає від нього активного включення в освітній процес, здатності до планування та реалізації власної освітньої

діяльності. Це означає, що здобувач освіти повинен не лише отримувати знання, але й активно їх переробляти, аналізувати, синтезувати та застосовувати в нових ситуаціях. Така діяльність дозволяє здобувачу освіти набути досвіду самостійної роботи, навчитися ефективно вирішувати проблеми та працювати з різноманітними джерелами інформації.

Важливим аспектом самостійної роботи є організація часу. Здобувачі вищої освіти повинні вміти планувати своє навчальне навантаження, розподіляти час на виконання завдань, таким чином забезпечуючи своєчасне виконання робіт, не допускаючи затримок і перевантаження. Навчання вимагає здатності до гнучкості в організації часу та ефективного управління ним, що є важливою частиною професійних компетенцій [15].

Крім того, самостійна робота вимагає розвитку самоконтролю та самооцінки. Здобувачі освіти повинні вміти самостійно контролювати свій прогрес у навчанні, визначати рівень засвоєння матеріалу, а також виявляти слабкі місця та працювати над їх усуненням. Це дозволяє здобувачам освіти бути не тільки учасниками освітнього процесу, а й активними суб'єктами самопізнання, що значною мірою сприяє розвитку їхніх аналітичних та критичних здібностей.

Індивідуалізація навчання є важливим аспектом самостійної роботи. Це дає можливість кожному здобувачу освіти працювати в індивідуальному темпі, відповідно до своїх здібностей та освітніх потреб. В умовах великої різноманітності здобувачів вищої освіти, які мають різні рівні підготовленості, інтереси та стилі навчання, самостійна робота дозволяє забезпечити більш персоналізований підхід до навчання. Це є важливим елементом для забезпечення рівних умов для всіх здобувачів освіти та сприяє їхньому розвитку як самостійних і відповідальних осіб.

Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи набуває дедалі більшої актуальності. Сучасні технології

дозволяють здобувачам освіти не лише отримувати доступ до величезної кількості інформації, але й виконувати завдання за допомогою цифрових інструментів, таких як онлайн-платформи, програмне забезпечення для роботи з даними, інтернет-ресурси для досліджень і т.д. Це дозволяє розширити межі самостійної роботи, зробити її більш інтерактивною та інтегрованою в сучасну цифрову реальність [27].

Самостійна робота здобувачів вищої освіти має різні форми та типи, що дозволяють забезпечити різноманітні аспекти навчання. До основних форм самостійної роботи можна віднести:

- Підготовка до семінарських і практичних занять. Це передбачає вивчення теоретичного матеріалу, виконання завдань, роботу над підготовкою до обговорень та розв'язування проблем, що виникають під час занять.
- Підготовка до контрольних та курсових робіт. Це передбачає роботу з науковими джерелами, написання есе, курсових робіт або інших видів наукових досліджень, що допомагають здобувачам вищої освіти глибше осмислювати навчальний матеріал.
- Виконання лабораторних робіт. Цей тип роботи включає як теоретичні, так і практичні завдання, де здобувачу освіти необхідно застосувати отримані знання для вирішення конкретних задач.
- Науково-дослідна діяльність. Здобувачі вищої освіти можуть проводити індивідуальні дослідження, брати участь у наукових проєктах, що дає змогу розвивати навички наукового пошуку, аналізу та оформлення результатів [48].

Самостійна робота є важливим інструментом не лише для досягнення академічного успіху, а й для формування здатності здобувачів освіти до самостійного навчання протягом усього життя. Вона сприяє розвитку таких ключових компетенцій, як здатність до самоосвіти, ефективне управління часом, критичне та аналітичне мислення, а також

вміння працювати з інформацією та технологіями.

Таким чином, сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти полягає в тому, що вона дає їм можливість стати активними учасниками власного освітнього процесу, розвивати навички, які є необхідними для їх подальшого професійного становлення. Самостійна робота не лише сприяє кращому засвоєнню матеріалу, а й формує важливі особистісні та професійні якості, що є основою успішної кар'єри в будь-якій галузі.

1.2. Психолого-педагогічні аспекти самостійної освітньої діяльності у закладі вищої освіти

Психолого-педагогічні аспекти самостійної освітньої діяльності є важливим елементом освітнього процесу в закладі вищої освіти, оскільки вони визначають, наскільки ефективно здобувач освіти може працювати без постійної участі викладача. Самостійна робота є не тільки формою навчальної діяльності, але й потужним засобом розвитку інтелектуальних, емоційних, соціальних та особистісних компетентностей. Психолого-педагогічний підхід до організації самостійної роботи охоплює різноманітні аспекти, зокрема мотивацію, самоорганізацію, самооцінку та здатність до самоконтролю, а також враховує індивідуальні особливості студентів [42].

Мотивація є одним із ключових факторів, що визначають ефективність самостійної роботи здобувачів освіти. Це внутрішня сила, яка спонукає здобувача освіти до досягнення освітніх цілей і підтримує його в умовах відсутності безпосереднього зовнішнього контролю. Мотивація до самостійної роботи може бути як зовнішньою, так і внутрішньою.

Зовнішня мотивація включає в себе академічні вимоги, оцінки, вимоги навчальних програм, а також заохочення з боку викладачів. Однак

зовнішня мотивація не завжди є стійкою і може призводити до стресу або вигорання здобувачів освіти, якщо вона недостатньо збалансована з внутрішніми стимулюючими факторами.

Внутрішня мотивація є найбільш стійким типом мотивації. Вона базується на інтересах здобувача освіти, його прагненні до саморозвитку, здобуття нових знань та навичок, прагненні до самовираження і самореалізації. Здобувачі освіти з високою внутрішньою мотивацією більш ініціативні, здатні до глибокої самостійної роботи та часто демонструють кращі результати в навчанні [63].

Самоорганізація є однією з найважливіших психолого-педагогічних компетенцій для ефективного виконання самостійної роботи. Здобувач вищої освіти повинен вміти планувати своє навчання, правильно розподіляти час між різними видами діяльності, визначати пріоритети та дедлайни для виконання завдань. Це вимагає від здобувача освіти високого рівня самодисципліни та здатності до стійкої роботи в умовах відсутності зовнішнього нагляду.

Здатність до самоорганізації забезпечує не тільки виконання навчальних завдань у встановлені терміни, але й дає можливість здобувачу освіти обирати індивідуальний підхід до вирішення навчальних задач, відповідно до своїх особистих переваг, стилю навчання та рівня підготовки.

Крім того, самоорганізація включає здатність до саморегуляції, коли здобувач освіти контролює не лише своє ставлення до навчання, а й власний емоційний стан, зокрема здатність долати стрес, пов'язаний з навчальними навантаженнями.

Самооцінка є важливим елементом у процесі самостійної роботи, оскільки вона дає здобувачу освіти змогу об'єктивно оцінити свою навчальну діяльність. Розвинута самооцінка дозволяє здобувачу освіти не лише вимірювати результати своєї роботи, але й правильно коригувати

свої стратегії навчання, оцінювати власні сильні та слабкі сторони, визначати, де потрібно вдосконалюватися. Зокрема, самоконтроль, як частина самооцінки, дозволяє здобувачам освіти мати чітке уявлення про свої можливості, уникати надмірного стресу та підтримувати високу продуктивність [74].

Низький рівень самооцінки може призвести до занепаду інтересу до самостійної роботи, а також до виникнення таких явищ, як прокрастинація або недостатня зосередженість на завданнях. Водночас, надмірна самооцінка може призвести до недооцінки складності завдань і, як результат, до неякісного виконання роботи.

Індивідуальні психологічні особливості здобувачів освіти також значно впливають на їхню здатність до самостійної роботи. До таких особливостей належать рівень стресостійкості, стиль навчання, здатність до концентрації уваги, рівень емоційної зрілості, креативність, схильність до саморефлексії та інші. Врахування цих особливостей допомагає створити умови для більш ефективної самостійної роботи [71].

Для деяких здобувачів вищої освіти самостійна робота може бути важкою через низький рівень самодисципліни або недостатній рівень розвитку когнітивних та метакогнітивних навичок. Водночас інші здобувачі освіти можуть мати високий рівень самостійності, здатність до самоперевірки і самокорекції, що дозволяє їм більш ефективно організовувати свою діяльність.

Психологічні бар'єри, такі як прокрастинація, страх перед невдачею, низька самооцінка чи негативне ставлення до певних видів діяльності, можуть істотно ускладнити процес самостійної роботи. Прокрастинація - це часте відкладання завдань через страх перед складністю або невизначеність результату. Це явище часто супроводжується почуттям провини, яке посилює психологічний тиск. Педагогічна підтримка та психолого-педагогічна робота з такими здобувачами освіти дозволяють

зменшити ці бар'єри, застосовуючи різноманітні техніки та методи подолання стресу [22].

Викладач відіграє ключову роль в організації та координації самостійної роботи здобувачів освіти. Його основні функції полягають не лише в наданні завдань, а й в створенні умов для самостійного навчання, у наданні зворотного зв'язку, мотивації та підтримки здобувачів освіти. Викладач має бути активним фасилітатором, який надає чіткі інструкції, формулює очікування від здобувачів освіти та надає рекомендації для покращення роботи.

Завдання викладача - формулювати завдання таким чином, щоб вони стимулювали не лише механічне виконання роботи, а й глибоке розуміння матеріалу, розвиток критичного мислення та творчого підходу до вирішення проблем.

Індивідуалізація навчання є важливим аспектом педагогічної діяльності при організації самостійної роботи. Врахування індивідуальних потреб і можливостей здобувачів освіти дозволяє створити більш ефективну систему самостійної роботи, яка буде відповідати їхнім навчальним стилям, темпам засвоєння матеріалу та інтересам. Викладач має змогу застосовувати різні методи навчання, що відповідають індивідуальним потребам здобувачів освіти, такі як додаткові завдання для обдарованих здобувачів освіти або адаптовані завдання для здобувачів освіти з особливими потребами [79].

Важливою складовою педагогічного впливу є застосування методів стимулювання самостійної роботи. Це можуть бути як позитивні підкріплення, так і різноманітні форми змагань, конкурсів або наукових конференцій, які дозволяють здобувачам освіти проявити свої здібності та отримати оцінку своїх досягнень.

Інтеграція сучасних технологій у процес самостійної роботи також стимулює здобувачів освіти до більш активної участі в освітньому процесі.

Онлайн-платформи, доступ до електронних ресурсів, використання інтерактивних завдань та онлайн-курси дозволяють здобувачам освіти працювати самостійно, але в умовах підтримки з боку освітніх ресурсів.

Останнім важливим аспектом є створення сприятливих умов для самостійної роботи. Це включає у себе як створення відповідного психолого-педагогічного клімату, так і надання здобувачам вищої освіти доступу до всіх необхідних ресурсів: матеріалів, консультацій, методичних рекомендацій. Важливо також розвивати підтримуюче середовище, де здобувачі освіти відчують себе комфортно, мають можливість обговорювати свої труднощі та отримувати допомогу [46].

Таким чином, психолого-педагогічні аспекти самостійної роботи включають в себе взаємодію мотивації, самоорганізації, індивідуальних особливостей, а також активну роль викладача у формуванні ефективних умов для навчання. Врахування цих аспектів сприяє розвитку самостійності здобувачів освіти, покращенню якості навчання та формуванню важливих навичок для професійної діяльності.

1.3. Форми і види самостійної роботи у закладі вищої освіти

Самостійна робота здобувачів освіти є ключовим елементом освітнього процесу в ЗВО. Вона дозволяє не лише засвоїти теоретичні знання, але й розвивати важливі практичні навички, що є необхідними для подальшої професійної діяльності. Самостійна робота дає можливість здобувачам освіти проявити ініціативу, дисципліну, здатність до самоорганізації, а також формує їх відповідальність за результати навчальної діяльності. Це також спосіб інтеграції знань і практичних навичок, що робить їх здатними до аналізу та творчих рішень у реальних умовах [62].

Літвінчук С. Б. наголошує: «Удосконалення і розвиток самостійної роботи здобувачів вищої освіти в умовах застосування різних методів і засобів навчання є одним з основних аспектів ефективного навчання у закладах вищої освіти. Особливо слід звернути увагу на формування в здобувачів освіти узагальнених умінь і навичок - таких, які використовуються в процесі розв'язання людиною широкого кола задач і необхідні в будь-якій самостійній практичній діяльності. Це уміння й навички загальної культури праці, самостійної навчальної роботи, а також узагальнені елементи експериментальних, вимірювальних... і творчих дій» [40, с. 67].

Водночас зауважуємо про те, що на сьогодні, самостійна робота не завжди забезпечує якісну реалізацію поставлених перед нею завдань.

Основними причинами цього, на думку вчених-педагогів, є наступні:

- зміст самостійної роботи недостатньо пов'язаний з формуванням системи професійних компетенцій;
- недостатня диференціація та варіативність завдань, що мінімізує врахування індивідуальних можливостей, потреб та інтересів суб'єктів.

Крім того, значний обсяг завдань, що пропонуються для самостійної роботи, не виконується взагалі або виконується формально, або просто списується з різних доступних джерел.

Відтак, організація самостійної роботи вимагає належного науково-методичного забезпечення (навчальна література, орієнтаційні (технологічні) карти, алгоритми та зразки виконання робіт, нормативні вимоги тощо), технічного забезпечення (наявність комп'ютерних місць, вільного доступу до Інтернету та професійних комп'ютерних програм), а також системної організації консультацій з питань, що виникають під час виконання самостійної роботи. Мелікова С. О. зауважує, що «сама можливість регулярно і повною мірою отримувати консультативну допомогу викладачів у засвоєнні навчального матеріалу значно активізує

пізнавальну діяльність здобувачів освіти і сприяє їх підвищенню результативності самонавчання» [44, с. 519].

Особливі вимоги слід висувати до змісту та форми завдань для самостійної роботи: завдання мають бути спрямовані на формування системних компетенцій та мати проблемний варіативний характер для якомога повнішого врахування індивідуальних можливостей, потреб та інтересів здобувачів вищої освіти.

У дослідженнях Михайленко О. В. доводиться, що для ефективного виконання самостійної роботи суб'єкт навчання має володіти навчальними стратегіями, під якими розуміється стійкий комплекс дій, цілеспрямовано організованих для вирішення різних типів завдань. Навчальні стратегії визначають зміст та технологію виконання самостійної роботи, характеризують орієнтовну та виконавську активність здобувачів вищої освіти й складаються зі звичних навичок, до складу яких входять способи обробки інформації, оцінки, контролю та регулювання власної діяльності. Процес формування навчальної стратегії починається у початковій школі й триває впродовж усього періоду навчання: різні навчальні дії та алгоритми утворюють взаємозв'язки та стійкі поєднання (комплекси дій), які автоматично включаються у навчальну діяльність при виконанні того чи іншого завдання [47, с. 65].

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є одним з компонентів освітнього процесу, а тому, як і всі складові його, являє собою систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку за напрямками й спеціальностями фахівців відповідних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Традиційно самостійна робота здобувачів вищої освіти проводиться за такими формами [16, с. 9]:

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні

консультації, олімпіади тощо);

- групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);

- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

Форми самостійної роботи відрізняються залежно від організаційно-методичних підходів у освітньому процесі. Кожна з форм дозволяє здобувачам освіти розвивати певні компетенції, такі як аналітичне мислення, здатність до самостійного пошуку та обробки інформації, уміння формулювати наукові концепти, тощо. Важливою характеристикою є те, що самостійна робота організовується в рамках дисципліни та має чітко визначену мету та завдання, що повинні бути досягнуті.

Лекційна форма самостійної роботи включає в себе не лише слухання лекцій, але й подальше опрацювання цього матеріалу. Здобувачі вищої освіти мають самостійно вивчати текстові матеріали, створювати конспекти, проводити аналіз наукових джерел і підручників, готувати доповіді за лекційними темами. Така робота є основою для глибшого розуміння теоретичних основ певної дисципліни. Для кращого засвоєння матеріалу лекційного характеру важливо використовувати додаткові навчальні ресурси, такі як статті, монографії, наукові відео та підручники [67].

Практична самостійна робота спрямована на розвиток практичних навичок, які здобувач вищої освіти набуває шляхом застосування теоретичних знань у реальних умовах. Це можуть бути лабораторні роботи, розв'язування конкретних задач, проведення експериментів, створення проєктів або розробка технічних завдань. Практична робота допомагає здобувачам освіти адаптувати теоретичні знання до практичних умов і підвищує здатність до вирішення реальних проблем у професійній діяльності.

Науково-дослідна форма самостійної роботи полягає в глибокому вивченні наукових джерел, пошуку та аналізі літератури, а також у проведенні самостійних наукових досліджень. Самостійна науково-дослідна діяльність включає написання рефератів, статей, а також курсових робіт і наукових досліджень. Здобувачі освіти отримують можливість розвивати навички аналізу наукових джерел, роботи з новими даними, а також формулювання наукових гіпотез та висновків. Важливим аспектом є розвиток уміння самостійно організовувати роботу, систематизувати інформацію, критично оцінювати різні наукові підходи [66].

Курсова робота є обов'язковим етапом навчання, який включає глибоке вивчення конкретної теми дисципліни. Вона дає можливість здобувачу освіти проявити свої дослідницькі навички та вміння працювати з літературою, проводити аналіз, формулювати проблеми та висновки. Підготовка курсової роботи дозволяє розвивати вміння здійснювати комплексний підхід до вирішення конкретної наукової проблеми, а також працювати з науковими джерелами, організовувати інформацію і презентувати результати дослідження.

У сучасному освітньому процесі процесі електронна форма самостійної роботи набуває дедалі більшого значення. Вона включає використання онлайн-курсів, інтерактивних платформ, навчальних мобільних додатків та електронних бібліотек. Ці ресурси дають здобувачам освіти можливість самостійно навчатися, поглиблюючи знання з відповідних дисциплін. Вони також дозволяють здобувачам освіти працювати у зручний час, забезпечуючи гнучкість навчання. Окрім цього, електронні платформи можуть включати тести, опитування та форуми для обговорення навчальних матеріалів [48].

Види самостійної роботи можна класифікувати за кількома критеріями, що дозволяє гнучко організувати освітній процес та забезпечити ефективність навчання для кожного здобувача освіти.

Залежно від змісту завдань:

- Теоретична самостійна робота: це завдання, які сприяють розвитку теоретичних знань здобувачів освіти з певної дисципліни. Здобувачі освіти повинні працювати з підручниками, науковими статтями, проводити самостійний аналіз наукових джерел та опрацьовувати теоретичний матеріал. Завдання можуть включати написання рефератів, підготовку до семінарів, участь у дискусіях, тощо.
- Практична самостійна робота: цей вид самостійної роботи полягає в виконанні практичних завдань, які дозволяють здобувачам освіти застосовувати теоретичні знання на практиці. Завдання можуть включати лабораторні роботи, створення проектів, обчислення, виконання досліджень, аналіз випадків та іншого роду практичну діяльність.
- Наукова та дослідна самостійна робота: включає проведення досліджень, написання наукових статей, участь у конференціях. Здобувачі освіти повинні вивчати наукову літературу, проводити експерименти, працювати з результатами досліджень. Цей вид роботи сприяє розвитку навичок наукової діяльності та аналітичного мислення [28].

Залежно від методів виконання:

- Індивідуальна самостійна робота: це робота, яку здобувач освіти виконує самостійно, без участі інших осіб. Вона включає самостійне вивчення матеріалу, написання рефератів та курсових робіт, підготовку до іспитів, а також виконання лабораторних робіт та інших індивідуальних завдань. Цей вид роботи розвиває самодисципліну та здатність до самоконтролю.
- Колективна самостійна робота: це вид роботи, коли здобувачі освіти виконують завдання в групах. Це можуть бути проектні роботи,

групові дослідження, участь у семінарах та конференціях. Такий підхід сприяє розвитку командної роботи, навичок співпраці, комунікації та аргументації власної думки [48].

Залежно від форми організації:

- Самостійна робота в аудиторії: включає діяльність здобувачів вищої освіти, організовану під час навчальних занять, коли вони виконують індивідуальні завдання під наглядом викладача. Це може бути розв'язування задач, обговорення практичних випадків або виконання творчих завдань в межах групових занять.
- Самостійна робота поза аудиторією: включає діяльність здобувачів освіти, яку вони виконують самостійно в позаурочний час. Це вивчення літератури, написання рефератів, підготовка до контрольних робіт, тестування, участь у наукових дослідженнях і практиках.

Однією з важливих сучасних тенденцій є використання цифрових технологій у самостійній роботі. Це включає не тільки доступ до онлайн-ресурсів та бібліотек, але й інтерактивні форми навчання, такі як вебінари, онлайн-заняття, відеоуроки, а також різноманітні електронні платформи для тестування і моніторингу освітнього процесу. Вони дозволяють здобувачам освіти працювати в комфортному для себе режимі, проводити навчання у гнучкому форматі, що дуже важливо в умовах сучасної освіти. Це також сприяє розвитку інформаційної компетентності здобувачів освіти і здатності працювати з великими обсягами інформації.

Вибір форми організації самостійної роботи здобувачів освіти (індивідуальна або групова) визначається змістом навчальної дисципліни та формою організації навчання (лекція, семінар, практичне заняття, контрольне заняття та ін.) [48].

Залежно від форми проміжної атестації види самостійної роботи доповнюються підготовкою до іспиту, заліку і процедурами поточної атестації.

Розглянемо докладніше самостійні роботи різних рівнів:

1. Самостійні роботи за зразком - низький рівень самостійності. Вимагають перенесення відомого способу вирішення безпосередньо в аналогічну або віддалено аналогічну внутрішньопредметну ситуацію. Ці роботи виконуються на основі "конкретних алгоритмів", раніше продемонстрованих викладачем і випробуваних студентами при виконанні попередніх завдань. Таким чином, виконуючи самостійні роботи цього виду, здобувачі освіти здійснюють пряме перенесення відомого способу в аналогічну внутрішньопредметну ситуацію.

В цьому випадку всі дії здобувача освіти підпорядковані оволодінню комплексом способів самостійної діяльності. Принципова можливість оволодіння способами самостійної роботи впливає з подібності умов даних і раніше відомих завдань (з подібності предметної області і відносин між об'єктами), а доцільність застосування відповідних способів або впливає з умов завдання, або визначається вказівками викладача. Таким чином, самостійні роботи сприяють формуванню умінь і навичок, запам'ятовування способів самостійної роботи в конкретних ситуаціях.

2. Самостійні роботи реконструктивно-варіативного типу - пороговий рівень самостійності. Дозволяють осмислено переносити знання в типові ситуації, вчать аналізувати події, явища, факти, створюють умови для розвитку розумової активності здобувачів освіти, формують прийоми і методи пізнавальної діяльності.

3. Евристичні самостійні роботи - просунутий рівень самостійності. Сприяють формуванню творчої особистості здобувачів освіти. При виконанні робіт цього типу відбувається постійний пошук нових рішень, узагальнення і систематизація отриманих знань, перенесення їх в абсолютно нестандартні ситуації.

4. Внутрішньопредметні та міжпредметні дослідницькі самостійні роботи - високий рівень самостійності. Це найвищий щабель в системі

самостійних робіт. Щоб виконувати подібні самостійні роботи, треба вміти перетворювати і переносити знання і способи вирішення завдань, самостійно розробляти нові способи вирішення, визначати зміст, мету, розробляти план вирішення навчальної задачі [80].

Самостійні роботи цього виду зазвичай містять в собі пізнавальні завдання, за умовами яких необхідно: аналізувати незвичайні ситуації; виявляти характерні ознаки навчальних проблем, що виникають в цих ситуаціях; шукати способи вирішення цих проблем; вибирати з відомих способів найбільш раціональні, модифікуючи їх відповідно до умов ситуації навчання.

Для ефективного виконання самостійних робіт різних рівнів здобувачу освіти необхідно володіти стійким комплексом способів діяльності для вирішення різних типів навчальних завдань. В першу чергу мова йде про вміння конспектувати, підбирати приклади, порівнювати, встановлювати міжпредметні зв'язки, використовувати додаткову літературу, перефразовувати, складати понятійне дерево та ін.

Особливу увагу слід приділити метакогнітивним способам діяльності, що сприяє формуванню загальнокультурних і професійних компетенцій і забезпечує розвиток навичок самоорганізації та самоконтролю освітньої діяльності. До них відносяться:

- планування (складання плану, вибудовування логіки змісту, постановка мети, реалізація мети і т. д.);
- спостереження (оцінка досягнутого, відповіді на питання для самоконтролю, застосування теорії на практиці, складання тез з теми, звернення до інших наукових джерел і т. п.);
- регуляція (самооцінка, використання додаткових ресурсів, вольова регуляція, певна послідовність виконання завдання та ін.) [79].

Основні види аудиторних занять у виші - лекція, практичне заняття, семінар, семінар-конференція, колоквиум, а в рамках контрольних заходів -

контрольна робота, залік, іспит. Розглянемо докладніше особливості самостійної підготовки до аудиторних занять даних видів.

Підготовка до лекції. Необхідність самостійної роботи з підготовки до лекції визначається тим, що вивчення будь-якої дисципліни будується за певною логікою освоєння її розділів, представлених в робочій програмі дисципліни. Найчастіше логіка вивчення того чи іншого предмета полягає в русі від розгляду загальних наукових основ до аналізу конкретних процесів і факторів, що визначають функціонування і зміну цього предмета.

Слід врахувати, що викладачі нерідко представляють короткі конспекти своїх лекцій разом з робочою програмою або мають авторські підручники, посібники з предмету.

Знайомство з цими матеріалами дозволяє заздалегідь ознайомитися з основними положеннями майбутньої лекції і активно задавати конкретні питання при її викладі.

Викладач при читанні нової лекції зазвичай вказує на зв'язок її змісту з тим, яке було раніше вивчено. Якість освоєння змісту конкретної дисципліни прямо залежить від того, наскільки здобувач освіти сам, без зовнішнього примусу формує у себе установку на отримання на лекціях нових знань, що доповнюють вже наявні з даної дисципліни [60].

Підготовка до практичного заняття. Підготовка до практичного заняття включає наступні елементи самостійної діяльності: чітке уявлення мети і завдань його проведення; виділення навичок розумової, аналітичної, наукової діяльності, які стануть результатом майбутньої роботи. Вироблення навичок здійснюється за допомогою отримання нової інформації про досліджувані процеси і за допомогою знання про те, якою мірою в даний час здобувач освіти володіє методами дослідницької діяльності, якими він стане користуватися на практичному занятті.

Отже, робота на практичному занятті спрямована не тільки на пізнання здобувачем освіти конкретних явищ зовнішнього світу, але і на зміну самого себе. Другий результат дуже важливий, оскільки він забезпечує формування таких загальнокультурних компетенцій, як здатність до самоорганізації і самоосвіти, здатність використовувати методи збору, обробки та інтерпретації комплексної інформації для вирішення організаційно-управлінських завдань, в тому числі, що знаходяться за межами безпосередньої сфери діяльності здобувача освіти.

Підготовка до практичного заняття нерідко вимагає підбору матеріалу, даних і спеціальних джерел, з якими має бути навчальна робота. Здобувачі освіти повинні вдома підготувати до заняття 3-4 приклади формулювання теми дослідження, представленого в монографіях, наукових статтях, звітах. Потім вони самостійно здійснюють пошук відповідних джерел, визначають актуальність конкретного дослідження процесів і явищ, виділяють основні способи доказу авторами наукових робіт цінності того, чим вони займаються [74].

В ході самого практичного заняття здобувачі освіти спочатку представляють знайдені ними варіанти формулювання актуальності дослідження, обговорюють їх і обґрунтовують свою думку про найкращий варіант.

Підготовка до семінарського заняття. Семінарські заняття є традиційною і поширеною формою організації самостійної роботи здобувачів освіти при вивченні гуманітарних дисциплін.

Самостійна підготовка до семінару спрямована:

- на розвиток здатності до читання наукової та іншої літератури;
- на пошук додаткової інформації, що дозволяє глибше розібратися в деяких питаннях;

- на виділення при роботі з різними джерелами необхідної інформації, яка потрібна для повної відповіді на питання плану семінарського заняття;

- на вироблення вміння правильно виписувати висловлювання авторів з наявних джерел інформації, оформляти їх по бібліографічним нормам;

- на розвиток вміння здійснювати аналіз обраних джерел інформації;

- на підготовку власного виступу за обговорюваними питаннями;

- на формування навички оперативного реагування на різні думки, які можуть виникати при обговоренні тих чи інших наукових проблем [48].

Підготовка до семінару-конференції. Семінар-конференція проводиться 1-3 рази на семестр, так як передбачає досить тривалу самостійну підготовку здобувачів освіти, які вивчають будь-яку конкретну наукову проблему. При його проведенні поєднуються види діяльності, що відповідають звичайному семінарському заняттю та науковій конференції, яка передбачає організоване обговорення доповідей різних дослідників по певному колу проблем.

У процесі самостійної підготовки до семінару-конференції здобувачу освіти необхідно вивчити 2-3 джерела (монографії, статті), в яких розкрито теоретичні підходи до обговорюваного питання і представлені матеріали емпіричних досліджень.

Виступаючий повинен бути готовий відповісти на питання всіх присутніх по темі своєї доповіді. Після кожного виступу проводиться обговорення представлених наукових поглядів різних дослідників. Готовність до такої аналітичної колективної роботи забезпечується переглядом кожним здобувачем освіти тих основних роботи, які викладач рекомендував прочитати до семінару-конференції.

Підготовка до колоквіуму. Колоквіум являє собою колективне обговорення розділу дисципліни на основі самостійного вивчення цього

розділу студентами. Підготовка до цього виду навчальних занять здійснюється в наступному порядку. Викладач дає список питань, відповіді на які слід отримати при вивченні певного переліку наукових джерел [70].

Здобувачам освіти у позааудиторний час необхідно прочитати спеціальну літературу, виписати з неї відповіді на питання, які будуть обговорюватися на колоквіумі, подумки сформулювати свою думку по кожному з питань, яке вони висловлять на занятті.

Підготовка до контрольної роботи. Контрольна робота призначається після вивчення певного розділу (розділів) дисципліни і являє собою сукупність розгорнутих письмових відповідей здобувачів освіти на питання, які вони заздалегідь отримують від викладача.

Самостійна підготовка до контрольної роботи включає в себе:

- вивчення конспектів лекцій, що розкривають матеріал, знання якого перевіряється контрольною роботою;
- повторення навчального матеріалу, отриманого при підготовці до семінарських, практичних занять та під час їх проведення;
- вивчення додаткової літератури, в якій конкретизується зміст знань, що перевіряються;
- складання в уявній формі відповідей на поставлені у контрольній роботі питання;
- формування психологічної установки на успішне виконання всіх завдань [7].

Підготовка до заліку (в тому числі до диференційованого при відсутності іспиту з дисципліни). Залік є традиційною формою перевірки знань, умінь, компетенцій, сформованих у здобувачів освіти в процесі освоєння всього змісту досліджуваної дисципліни. Звичайний залік відрізняється від іспиту тільки тим, що викладач не диференціює бали, які він виставляє за його підсумками. У разі проведення диференційованого

заліку студент отримує бали, що відображають рівень його знань, але вони не вказуються в заліковій книжці: в неї вписується тільки слово «залік».

Самостійна підготовка до заліку повинна здійснюватися протягом усього семестру, а не за кілька днів до його проведення.

Підготовка включає наступні дії. Перш за все потрібно перечитати всі лекції, а також матеріали, які готувалися до семінарських та практичних занять протягом семестру. Потім треба співвіднести цю інформацію з питаннями, які дані до заліку. Якщо інформації недостатньо, відповіді знаходять у запропонованій викладачем літератури. Рекомендується робити короткі записи.

Мова йде не про шпаргалки, а про формування в свідомості чіткої логічної схеми відповіді на питання. Напередодні заліку необхідно повторити відповіді, не заглядаючи в записи [9].

Підготовка до іспиту. Іспит являє собою форму контролю навчальної діяльності здобувача освіти, яка використовується, якщо навчальна дисципліна становить дві і більше залікових одиниць, тобто вивчається більше 72 годин. Оцінка виявлених на іспиті знань, умінь і компетенцій диференційована: в заліковій книжці ставиться оцінка «задовільно», «добре» або «відмінно».

Самостійна підготовка до іспиту схожа з підготовкою до заліку, особливо якщо він диференційований. Але обсяг навчального матеріалу, який потрібно відновити в пам'яті до іспиту, знову осмислити і зрозуміти, значно більше, тому потрібно більше часу і розумових зусиль. Необхідно перечитати лекції, згадати те, що говорилося викладачем на семінарах і практичних заняттях, а також самостійно отриману інформацію при підготовці до них. Важливо сформулювати цілісне уявлення про зміст відповіді на кожне питання, що передбачає знання різних наукових трактувань сутності того чи іншого явища, процесу, вміння розкривати фактори, що визначають їх суперечливість, знання імен вчених, які

вивчали обговорювану проблему. Необхідно також навести інформацію про матеріали емпіричних досліджень, що вказує на всебічну підготовку здобувача освіти до іспиту. Відповідь, в якій присутні всі зазначені блоки інформації, напевно буде відзначена високими балами. Для їх отримання потрібно відповісти і на додаткові питання, якщо іспит проходить в усній формі [25].

Рекомендується підготовку до іспиту здійснювати в два етапи.

На першому, протягом 2-3 днів, підбирається з різних джерел весь матеріал, необхідний для розгорнутих відповідей на всі питання. Відповіді можна записати у вигляді короткого конспекту. На другому етапі по пам'яті відновлюється зміст того, що записано у відповідях на кожне питання.

Отже, різноманітність форм і видів самостійної роботи надає здобувачам освіти можливість максимально ефективно засвоювати матеріал, готуючись до майбутньої професійної діяльності. Вибір форм і видів самостійної роботи залежить від особливостей навчального процесу та потреб здобувачів освіти, що робить його важливим інструментом у підготовці кваліфікованих фахівців.

Висновки до першого розділу

У першому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто теоретичні аспекти організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Проаналізовано сутність самостійної роботи, її значення в освітньому процесі, а також психолого-педагогічні аспекти, що впливають на ефективність навчання здобувачів освіти.

Сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти є важливою складовою частиною освітнього процесу. Вона забезпечує не тільки

засвоєння теоретичних знань, але й розвиток практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Самостійна робота сприяє формуванню відповідальності, самодисципліни, критичного мислення та здатності до самоконтролю.

Психолого-педагогічні аспекти самостійної роботи виявили важливу роль мотивації та індивідуальних особливостей здобувачів освіти у процесі організації самостійної роботи. Успішність самостійного навчання залежить від вміння здобувачів освіти планувати свою діяльність, організовувати час та знаходити необхідні ресурси для досягнення результатів. Психологічні фактори, такі як рівень стресу, самооцінка та здатність до саморегуляції, також мають великий вплив на ефективність самостійної роботи.

Форми і види самостійної роботи визначаються специфікою освітнього процесу і дисциплін, а також вимогами, що ставляться до здобувачів освіти. У процесі самостійної роботи використовуються різні форми, такі як індивідуальні завдання, групова робота, курсові та наукові дослідження, що дозволяють здобувачам освіти розвивати широкий спектр навичок. Використання сучасних технологій у навчанні забезпечує додаткові можливості для організації самостійної роботи та підтримки здобувачів освіти у процесі навчання.

Загалом, самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливим інструментом у формуванні компетентності та професійних навичок, тому її організація повинна враховувати як психолого-педагогічні аспекти, так і індивідуальні потреби здобувачів освіти. У наступних розділах буде розглянуто специфіку організації самостійної роботи у конкретному закладі освіти, що дозволить на прикладі ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» проаналізувати ефективність існуючих підходів та запропонувати шляхи вдосконалення цієї роботи.

РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВСП «ОДЕСЬКИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»

2.1. Система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж»

Сучасна система освіти в Україні активно реформується відповідно до європейських стандартів, що ставить перед фаховими передвищими закладами нові завдання щодо якості та ефективності підготовки здобувачів освіти. ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» є прикладом навчального закладу, який успішно поєднує традиції якісної фахової підготовки з інноваційними методами організації освітнього процесу. Його освітня діяльність спрямована на формування компетентного, самостійного, відповідального фахівця, здатного працювати в умовах динамічного професійного середовища [55].

Відокремлений структурний підрозділ «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» НУ «Одеська Політехніка» має багаторічну історію та глибокі традиції підготовки кваліфікованих спеціалістів у галузі транспорту, будівництва та експлуатації автомобільних доріг. Заснований у 1946 році, заклад був створений у післявоєнний період з метою забезпечення країни технічними кадрами, необхідними для відновлення інфраструктури, зруйнованої внаслідок Другої світової війни.

Перші роки існування закладу були спрямовані на підготовку техніків-будівельників, інженерів шляхового будівництва, фахівців із механізації дорожніх робіт. З часом, у зв'язку з розширенням економіки та зростанням потреб автотранспортної галузі, було відкрито нові

спеціальності, удосконалено матеріально-технічну базу, підвищено рівень професійної підготовки.

У 1990-х роках, після здобуття Україною незалежності, коледж продовжив свою діяльність як державний навчальний заклад, адаптуючи освітні програми до нових соціально-економічних умов. У цей період значно посилилася увага до якості освітнього процесу, впроваджувалися сучасні методи викладання, було налагоджено співпрацю з профільними підприємствами.

У 2000-х роках заклад отримав статус фахового коледжу, що дозволило розширити спектр освітніх послуг, запровадити нові освітні програми відповідно до потреб ринку праці. Однією з ключових подій стало приєднання коледжу до НУ «Одеська Політехніка», що сприяло посиленню науково-методичної підтримки та інтеграції в систему вищої освіти.

Одеський автомобільно-дорожній коледж Одеського національного політехнічного університету є закладом вищої освіти I-II рівня акредитації, який проводить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст та здобувачів ступеню вищої освіти бакалавр і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Положення про організацію освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Національного університету «Одеська політехніка» є основним нормативним документом, що регламентує організацію та проведення освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Національного університету «Одеська політехніка» відповідно до законодавства України та стандартів фахової передвищої, вищої та профільної середньої освіти, враховуючи

основні завдання та принципи Європейської кредитно-трансферної системи і досвід вітчизняних закладів освіти.

Освітній процес здійснюється за формами: навчальні заняття, індивідуальні завдання, контрольні заходи, самостійна робота.

Основними видами навчальних занять є лекції, лабораторні, практичні, семінарські та індивідуальні заняття, консультації.

Сьогодні ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» - це сучасний освітній заклад, який забезпечує фахову передвищу освіту відповідно до державних стандартів, активно впроваджує інноваційні технології навчання, співпрацює з підприємствами, науковими установами, готує фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифровізації та динамічного розвитку інфраструктурної галузі.

Коледж продовжує розвиватися, зберігаючи найкращі освітні традиції, поєднуючи досвід поколінь із сучасними викликами. Його випускники займають гідні місця на ринку праці, реалізуючи здобуті знання в різних сферах інженерно-технічної та транспортної діяльності.

Система освітньої роботи у коледжі побудована на засадах:

- особистісно орієнтованого підходу;
- компетентнісної освіти;
- інтеграції теоретичної і практичної підготовки;
- забезпечення умов для самостійного пізнання та професійного зростання;
- впровадження сучасних освітніх технологій і цифрових інструментів.

Коледж реалізує освітні програми з технічних спеціальностей, зокрема у галузі автомобільного транспорту, будівництва, експлуатації шляхів тощо. Освітній процес організований відповідно до вимог державних стандартів фахової передвищої освіти, з урахуванням

індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти. Основними структурними елементами освітньої системи є:

- Аудиторне навчання - лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, які забезпечують опанування базових знань і вмінь.
- Самостійна робота здобувачів освіти - ключовий елемент освітнього процесу, що сприяє розвитку навичок самонавчання, аналітичного мислення, вміння працювати з джерелами інформації.
- Індивідуальні завдання та проєкти - передбачають активну пізнавальну діяльність здобувачів, розкриття творчого потенціалу, формування дослідницьких умінь.
- Виробнича практика - інтеграція знань у практичну діяльність, підготовка до реальних професійних завдань.
- Дистанційне та змішане навчання - з використанням освітніх платформ (Google Classroom, Moodle, Zoom), що дозволяє гнучко організовувати навчання відповідно до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Окремо слід наголосити на методичній роботі викладачів, які не лише викладають дисципліни, але й активно працюють над удосконаленням освітніх програм, розробляють методичні рекомендації, інструкції до самостійної роботи, електронні навчальні курси. У коледжі функціонує методична рада, яка координує навчально-методичну діяльність, спрямовану на підвищення ефективності освітнього процесу.

Важливою складовою системи освітньої роботи є створення сприятливого освітнього середовища, яке передбачає:

- підтримку академічної доброчесності;
- психологічний супровід здобувачів освіти;
- мотиваційні програми;
- підтримку обдарованої молоді та розвиток студентського самоврядування;

– стимулювання участі здобувачів освіти у науково-дослідницькій роботі, конференціях, конкурсах фахової майстерності [55].

Також велика увага приділяється впровадженню елементів дуальної освіти, співпраці з підприємствами галузі, що забезпечує тісний зв'язок теоретичної підготовки з вимогами ринку праці. Здобувачі освіти мають змогу не лише отримати практичні навички, а й ознайомитися з реальними умовами роботи, технікою та технологіями, які використовуються в галузі.

З метою покращення якості освіти та адаптації до цифрової трансформації активно розвивається інформаційно-освітнє середовище коледжу. Це включає:

- електронні бібліотеки;
- цифрові бази навчальних матеріалів;
- платформи для тестування та контролю знань;
- можливості зворотного зв'язку між викладачем і студентом.

Таким чином, система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» є комплексною, багаторівневою та орієнтованою на розвиток автономії здобувача освіти. Її важливим компонентом виступає організація самостійної роботи, що розглядається не як допоміжна, а як стратегічно важлива частина освітнього процесу. Саме вона забезпечує формування ключових компетентностей, необхідних для професійного становлення сучасного фахівця.

2.2. Сучасні підходи до організації самостійної роботи здобувачів у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж»

Варто зазначити, що під час підготовки здобувачів вищої освіти вагомого значення набуває не тільки організація самостійної діяльності, а й належне інформаційно-методичне забезпечення. З іншого боку, викладач

повинен проявити свою педагогічну майстерність і докласти максимальних зусиль для забезпечення розвитку особистості кожного здобувача вищої освіти, зорієнтувати їх до самовдосконалення та самонавчання під час професійної діяльності й життя [8, с. 22].

Для традиційної форми організації самостійної роботи використовуються методичні рекомендації з дисципліни, навчальні посібники та підручники, питання для самостійного опрацювання, завдання для практичного засвоєння знань, тестові завдання. У разі інноваційних підходів до організації та навчально-методичного забезпечення самостійної роботи є доречним використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ).

Аналіз наукових праць дав змогу підтвердити позитивний ефект від застосування ІКТ під час організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти з технічних і гуманітарних дисциплін. У цьому аспекті дослідники виділяють такі дидактичні можливості:

- забезпечення варіативності змісту, форм і методів навчання з урахуванням навчальних можливостей здобувачів вищої освіти;
- можливість своєчасної диференціації навчальних завдань залежно від теми, умов освітнього процесу тощо;
- уведення в освітній процес ігрових, інтерактивних технологій;
- підвищення пізнавального інтересу за рахунок нових форм організації аудиторної та позааудиторної роботи здобувачів вищої освіти;
- здійснення оперативного контролю та самоконтролю навчальних досягнень здобувачів освіти на засадах систематичності й об'єктивності;
- формування індивідуально-психологічних якостей і навичок самонавчання, які дають можливість знайти й обробити значний обсяг інформації за короткий термін;
- розвиток творчого мислення та активної позиції під час вирішення цікавих завдань, що можуть бути створені за допомогою ІКТ [12, с. 71].

Для аудиторної та самостійної роботи існують різноманітні форми навчання з використанням ІКТ, за яких вони є основним джерелом інформації. Для таких форм упроваджено поняття електронного навчання, що має на меті забезпечити самовдосконалення фахівців у зручний для них час за рахунок використання ІКТ, зокрема мережі Інтернет [86, с. 119].

Із цією метою використовуються різноманітні засоби ІКТ, які можна об'єднати у велику групу під назвою освітні електронні ресурси (далі - ОЕР). На початку появи цього терміна до них зараховувалися навчальні ресурси, ресурси для підтримки викладачів, ресурси для забезпечення якості освіти. Освітні ресурси склалися з комп'ютерних навчальних програм, засобів оцінювання успішності здобувачів освіти, інших навчальних компонентів, які використовувалися в освітній діяльності. Ресурси для підтримки викладачів містили методичні матеріали й інструменти для створення та наповнення ОЕР [12, с. 72].

Ще декілька років тому для забезпечення самостійної діяльності здобувачів освіти використовувалися різноманітні електронні засоби навчального призначення й електронні підручники, містили частину або повний масив навчального матеріалу з дисципліни, блок контролю, додатковий матеріал, глосарій тощо. До їх переваг належали підвищена наочність та інтерактивність порівняно з друкованим підручником, різні форми контролю та самоконтролю, швидкість пошуку інформації, аудіо- й відеосупровід навчальної інформації тощо. Часто такі програмні продукти були призначені для персонального комп'ютера, зберігалися на оптичних дисках, мали певні обмеження стосовно операційної системи.

Зараз ми маємо справу з різноманітними електронними освітніми ресурсами, які розташовані в мережі Internet, забезпечують принципи доступності й відкритості освіти, містять різноманітний освітній контент. До таких електронних ресурсів належать системи дистанційного навчання та масові відкриті онлайн курси.

Сьогодні масові відкриті онлайн курси є одним із засобів освіти упродовж життя й підвищення власної конкурентоспроможності. Це досягається за рахунок навчання за різними напрямками. Зробити це доволі просто: обрати відповідний онлайн курс, пройти його й отримати сертифікат. Для здобувачів вищої освіти пропонується чимала кількість англomовних онлайн платформ і три україномовні платформи масових відкритих онлайн курсів (Prometheus, EdEra, VUM). Кожний із них пропонує онлайн курси з різної тематики для здобувачів освіти, педагогів і всіх охочих підвищити свою кваліфікацію.

Високу популярність з погляду забезпечення самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти отримали системи дистанційного навчання, зокрема система Moodle. До можливостей зазначеної системи варто зарахувати зберігання та відображення навчальної інформації в різних форматах, різноманітні засоби комунікації та підтримки зворотного зв'язку зі здобувачами вищої освіти, засоби оцінювання їхньої навчальної діяльності, інтерактивні інструменти тощо. Усе це дає змогу створити якісний дистанційний курс і забезпечити ефективну самостійну навчальну діяльність здобувачів освіти.

Організація самостійної діяльності через використання систем дистанційного навчання залежить від якості створеного курсу, його структури, наповнення освітнім контентом. Крім того, велику роль у цьому процесі відіграє викладач, який повинен бути готовим до використання сучасних технологій у освітньому процесі [99, с. 109]. Він має забезпечувати зворотній зв'язок зі здобувачами вищої освіти, перевіряти виконані завдання, вчасно оновлювати створений онлайн курс, спілкуватися в чаті, обробляти коментарі та відповіді, відповідати на надіслані від студентів листи [12, с. 72], уносити відповідні корективи в зміст курсу та його структуру. З іншого боку, здобувачі освіти теж повинні

бути мотивовані на використання дистанційної форми навчання під час аудиторної роботи й самостійної діяльності.

Окремо варто сказати про використання соціальних мереж для організації самостійної діяльності. Завдяки всесвітній павутині та технології Web 2.0 соціальні мережі дали змогу створити віртуальні освітні спільноти, де відбувається процес обміну думками, знаннями, навчально-методичними рекомендаціями тощо. Крім того, навчання за допомогою таких спільнот дає здобувачам освіти змогу розвинути власні комунікативні здібності, підвищити інформаційну культуру, опанувати вміннями пошуку потрібної інформації в освітніх цілях [68, с. 51].

Як і у випадку систем дистанційного навчання та масових відкритих онлайн курсів, самостійна робота за допомогою соціальних мереж має високий ступінь інтерактивності, коли здобувачі освіти можуть у позааудиторний час вирішити найбільш складні завдання, разом виконати освітній проєкт, обговорити перелік питань, які потрібно розглянути в аудиторії. З іншого боку, незважаючи на високу популярність соціальних мереж, потрібно враховувати можливі проблемні питання, що пов'язані зі збільшенням часу, який здобувачі вищої освіти проводять у віртуальному просторі [12, с. 72].

Організація самостійної роботи здобувачів освіти у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» є однією з ключових складових освітнього процесу, що спрямована на розвиток у здобувачів освіти здатності до самонавчання, саморозвитку та практичного застосування знань у професійній діяльності. Сучасні підходи до реалізації цього процесу враховують як педагогічні інновації, так і трансформацію освітнього простору в умовах цифровізації та реформування системи фахової передвищої освіти в Україні.

Одним із основоположних принципів сучасного освітнього процесу є компетентнісний підхід, який визначає кінцеву мету освіти як формування

у здобувачів системи знань, умінь та навичок, що забезпечують їхню здатність діяти ефективно в реальних професійних ситуаціях. У межах цього підходу самостійна робота здобувачів освіти у коледжі спрямована не лише на засвоєння теоретичного матеріалу, а й на розвиток:

- фахових компетентностей (наприклад, уміння проводити технічні розрахунки, читати креслення, працювати з проектною документацією);
- інформаційно-комунікаційної компетентності (використання цифрових джерел інформації, аналіз і синтез отриманих даних);
- критичного мислення та вирішення проблем (здатність аналізувати проблемні ситуації, приймати рішення на основі аналізу даних);
- особистісної відповідальності та самоорганізації (планування часу, постановка особистих цілей, самоконтроль) [70].

У межах компетентнісного підходу самостійна робота перетворюється на динамічний процес, тісно пов'язаний з іншими елементами освітнього процесу - практикою, семінарами, проектною діяльністю.

Важливим чинником сучасної організації самостійної роботи у коледжі є широке впровадження ІКТ. В умовах гібридного або дистанційного навчання особливо актуальним стало застосування таких платформ, як:

- Google Classroom - для розміщення навчальних матеріалів, завдань і перевірки результатів;
- Zoom і Meet - для проведення онлайн-консультацій, міні-семінарів та групової взаємодії;
- YouTube, Moodle, електронні бібліотеки - як джерела доступу до якісного навчального контенту.

Цифрові ресурси дозволяють створити гнучке освітнє середовище, у якому здобувач може виконувати завдання у зручному темпі, повертатися до матеріалу в будь-який момент та спілкуватися з викладачем через електронні засоби [5].

У ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» особлива увага приділяється індивідуалізації навчання, що передбачає врахування рівня підготовленості, інтересів та навчальних потреб кожного здобувача. Індивідуалізація реалізується через:

- індивідуальні графіки виконання завдань;
- різнорівневі навчальні завдання (базові, підвищеної складності, творчі);
- можливість самостійного вибору тем рефератів, проєктів, досліджень;
- персоналізовану консультативну допомогу.

Такі підходи сприяють підвищенню мотивації до навчання, розвитку самостійного критичного мислення, формуванню здатності до самоосвіти.

Проектна діяльність як форма самостійної роботи здобувачів набуває дедалі більшої популярності. У межах навчальних дисциплін здобувачі освіти коледжу виконують:

- проєкти з розробки умовного інженерного об'єкта або конструкції;
- дослідження з історії дорожнього будівництва;
- порівняльний аналіз технічних характеристик матеріалів, що використовуються у будівництві;
- презентації новітніх технологій у транспортній сфері.

Усі ці завдання виконуються у формі міні-досліджень, із чітко визначеними цілями, структурою, джерельною базою та презентацією результатів. Така діяльність стимулює пізнавальну активність, розвиває

вміння працювати з інформацією, оформлювати результати в письмовій і усній формах.

Сучасна організація самостійної роботи потребує регулярного моніторингу її ефективності. У коледжі застосовуються різні форми оцінювання:

- тематичні тести (у паперовій або електронній формі);
- усні опитування, модульні контрольні роботи;
- захисти самостійних робіт, рефератів, проєктів;
- використання системи самооцінювання (критерії оцінювання

озвучуються здобувачам освіти заздалегідь) [9].

Підхід до оцінювання базується на принципі формувального оцінювання: здобувач освіти має можливість отримати зворотний зв'язок і доопрацювати свою роботу з урахуванням рекомендацій викладача.

Формування внутрішньої мотивації здобувачів освіти є однією з найскладніших, але водночас найважливіших умов ефективної самостійної роботи. У ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» для цього використовуються такі засоби:

- створення ситуацій успіху (зарахування найкращих робіт до методичних розробок);
- участь у професійних олімпіадах, студентських конференціях;
- нагородження за креативні підходи до розв'язання навчальних завдань;
- демонстрація прикладів практичного застосування знань.

Отже, у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» організація самостійної роботи здобувачів здійснюється з урахуванням сучасних педагогічних технологій, орієнтації на результат, індивідуального підходу до навчання, інтеграції цифрових інструментів і розвитку особистісної відповідальності здобувачів вищої освіти. Такий

підхід сприяє формуванню не лише професійної компетентності, а й ключових життєвих навичок, необхідних у сучасному суспільстві знань.

2.3. Шляхи вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти

У сучасному освітньому процесі самостійна робота виступає не лише інструментом засвоєння навчального матеріалу, а й важливою умовою розвитку особистості здобувача вищої освіти, формування в нього умінь і навичок самонавчання, критичного мислення, дослідницької та інноваційної активності. Разом з тим, практика свідчить, що існує низка проблем в організації самостійної роботи: недооцінювання її значущості, формальний підхід до організації, відсутність якісного методичного супроводу, недостатній рівень мотивації здобувачів освіти, неефективне використання цифрових ресурсів тощо [34].

Удосконалення організації самостійної роботи потребує системного підходу, заснованого на оновленні методик, змісті навчання, форм зворотного зв'язку, ролі викладача і використанні сучасних технологій. Наведемо основні шляхи підвищення її ефективності:

1. Оновлення методичного забезпечення самостійної роботи

Методичне забезпечення повинно бути адаптоване до сучасних потреб та рівня підготовки здобувачів освіти. Зокрема:

- розробка чітких інструкцій до виконання завдань, які містять мету, алгоритм дій, критерії оцінювання;
- створення банків самостійних завдань диференційованого рівня складності з урахуванням рівня підготовки студентів;
- включення проблемно-пошукових, дослідницьких, міждисциплінарних завдань;

- забезпечення інтерактивними посібниками, шаблонами, чек-листами для самоконтролю.

Це сприятиме самостійному мисленню, аналітичності, логіці та вмінню приймати рішення [51].

2. Активне впровадження цифрових інструментів і платформ

Цифрові технології відкривають нові можливості в організації самостійної роботи. Доцільним є використання:

- електронних курсів та платформ (Google Classroom, Moodle, Zoom, MS Teams);
- електронних бібліотек і ресурсів відкритого доступу (Coursera, Prometheus, edX, YouTube-лекції, подкасти);
- систем онлайн-тестування для самоперевірки (Kahoot!, Quizlet, Socrative);
- хмарних технологій для спільної роботи над проектами (Google Docs, Trello, Miro).

Застосування ІКТ дозволяє зробити процес самостійного навчання динамічним, мобільним, доступним у будь-який час та місці.

3. Переорієнтація ролі викладача на тьютора, ментора, фасилітатора

Сучасний викладач має не лише передавати знання, а й стимулювати особистісний розвиток студента. Для цього необхідно:

- забезпечити індивідуальний педагогічний супровід, особливо на етапах адаптації до ЗВО;
- здійснювати наставництво у процесі виконання складних завдань, проєктів, досліджень;
- організовувати зональні або групові консультації, обговорення результатів самостійної роботи;
- застосовувати коучингові та фасилітаційні підходи, які допомагають здобувачу освіти ставити цілі, планувати роботу, знаходити внутрішню мотивацію.

Це сприяє розвитку навичок самоорганізації, відповідальності та рефлексії.

4. Мотивація здобувачів освіти до якісного виконання самостійної роботи

Ефективність самостійної роботи прямо залежить від рівня внутрішньої мотивації здобувачів освіти. Для її підвищення доцільно:

- створювати індивідуальні траєкторії навчання;
- застосовувати ігрові елементи (гейміфікацію) в завданнях;
- заохочувати участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях;
- включати результати самостійної роботи до рейтингів успішності, портфоліо досягнень;
- надавати позитивне підкріплення, публічне визнання досягнень студентів.

Висока мотивація формує позитивне ставлення до навчання, ініціативність і прагнення до самовдосконалення [24].

5. Запровадження елементів проєктної та дослідницької діяльності

Проектно-дослідницька робота дозволяє глибше інтегрувати знання і застосовувати їх на практиці. В межах самостійної діяльності варто:

- пропонувати індивідуальні або групові навчальні проєкти з фахових дисциплін;
- організовувати наукові клуби, семінари, майстерні;
- проводити міні-дослідження, результати яких презентуються на захистах;
- залучати здобувачів освіти до стажувань, співпраці з роботодавцями у рамках освітніх проєктів.

Цей підхід формує навички вирішення реальних проблем, відповідальність, комунікабельність та аналітичність.

6. Системне оцінювання результатів самостійної роботи

Для забезпечення ефективності самостійної роботи важливо впроваджувати об'єктивне та систематичне оцінювання:

- формувальне оцінювання на всіх етапах (вхідне, проміжне, підсумкове);
- використання критеріїв та рубрик оцінювання, зрозумілих здобувачам освіти;
- рефлексивні звіти та самооцінювання здобувачів освіти;
- публічний захист результатів самостійної роботи;
- портфоліо навчальних досягнень як інструмент персонального зростання.

Оцінювання має бути стимулюючим, індивідуалізованим і конструктивним, із чіткою аргументацією результатів [43].

Таким чином, шляхи вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти охоплюють цілу систему педагогічних, методичних, технологічних та організаційних заходів. Їх реалізація можлива за умови готовності викладачів до інноваційної діяльності, гнучкого підходу до організації навчання та активної позиції самих здобувачів освіти. Комплексне впровадження таких підходів у практику освітньої роботи забезпечить підвищення рівня навчальної мотивації, розвиток навчальної автономії, самостійності мислення і професійної компетентності здобувачів освіти.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційної роботи було здійснено аналіз системи освітньої роботи та особливостей організації самостійної роботи здобувачів у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж», а

також визначено основні шляхи її вдосконалення відповідно до сучасних вимог вищої освіти.

Система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» характеризується чіткою організаційною структурою, спрямованістю на підготовку висококваліфікованих фахівців, поєднанням теоретичної та практичної складових, а також активним впровадженням інноваційних методів навчання. Заклад має багаторічну історію, сформовані традиції та стабільний кадровий склад, що створює сприятливе середовище для розвитку самостійної освітньої діяльності.

У процесі аналізу сучасних підходів до організації самостійної роботи встановлено, що викладачі коледжу використовують елементи дистанційного та змішаного навчання, інтерактивні методи, індивідуальні консультації, електронні ресурси та платформи. Самостійна робота організовується з урахуванням специфіки фахової підготовки та спрямована на формування практичних компетентностей здобувачів освіти.

Разом із тим виявлено ряд проблем, серед яких: фрагментарність методичного супроводу самостійної роботи, недостатній рівень залучення здобувачів освіти до проєктної та дослідницької діяльності, обмежене використання цифрових інструментів та низький рівень самостійності окремих здобувачів.

На основі аналізу запропоновано шляхи вдосконалення організації самостійної роботи: оновлення методичного забезпечення, активне впровадження цифрових технологій, трансформація ролі викладача в менторсько-консультаційну, підвищення мотивації здобувачів освіти, розширення можливостей для проєктної та дослідницької діяльності, удосконалення системи оцінювання результатів СРС.

Таким чином, реалізація окреслених шляхів удосконалення сприятиме підвищенню ефективності самостійної роботи у ВСП

«Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж», формуванню у здобувачів освіти ключових і фахових компетентностей, а також підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до самонавчання і професійного розвитку в умовах сучасного інформаційного суспільства.

РОЗДІЛ III. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ВСП «ОДЕСЬКИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»

3.1. Загальні питання організації і проведення педагогічного експерименту

Одним із ключових напрямів розвитку сучасної професійної освіти в Україні є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців, які не лише відповідають вимогам конкретного професійного профілю, а й здатні до ефективної діяльності в умовах конкурентного ринку праці. Такий фахівець має бути компетентним, мобільним, відкритим до змін, здатним до постійного самовдосконалення та адаптації до нових викликів. Він повинен не лише вільно володіти обраною спеціальністю, а й орієнтуватися в суміжних галузях, діяти згідно зі світовими стандартами професійної діяльності. З огляду на це, професійна освіта покликана не тільки передавати знання, а й формувати особистість, здатну до творчого мислення, самоорганізації та критичного оцінювання [60].

Досягнення зазначених цілей неможливе без якісного вдосконалення організації самостійної роботи здобувачів освіти. Саме самостійна робота є тим видом навчальної діяльності, який сприяє формуванню навичок самоосвіти, самоконтролю, відповідальності за результат, а також стимулює розвиток ініціативності та творчості. При цьому особлива роль відводиться викладачеві, який має не лише транслювати знання, а й бути наставником, консультантом, мотиватором у процесі формування в здобувачів освіти умінь самостійного здобуття знань.

Однак реальний стан справ у закладах вищої освіти свідчить про наявність значного ряду проблем, що стосуються організації самостійної

роботи здобувачів освіти. У більшості вишів спостерігається знижений рівень уваги до системної побудови цієї форми навчання. Це стосується як рівня окремих кафедр, так і загальної освітньої стратегії закладу. Така ситуація суперечить тенденціям модернізації освіти, зокрема переходу на кредитно-модульну систему організації навчального процесу, яка передбачає суттєве збільшення частки самостійної роботи здобувачів освіти.

У зв'язку з цим виникає необхідність кардинального перегляду структури освітнього процесу: оновлення навчальних планів, адаптації програм до нових умов, розроблення сучасних дидактичних матеріалів, які дозволяють ефективно організувати самостійну діяльність. Це, своєю чергою, потребує від викладачів переосмислення своїх ролей і обов'язків, розширення спектру методичної роботи та створення умов для продуктивного навчання здобувачів освіти.

Організація самостійної роботи повинна передбачати чітке визначення тем, які виносяться на індивідуальне опрацювання, забезпечення здобувачів освіти необхідною літературою та електронними ресурсами, інтеграцію новітніх інформаційних технологій, які дозволяють здобувачам освіти опановувати матеріал у зручному режимі. Важливим аспектом є також впровадження ефективної системи моніторингу навчальних досягнень, використання рейтингових систем, комп'ютеризованого тестування та диференційованого підходу до оцінювання самостійної діяльності [43].

Особливу увагу слід приділяти підготовці здобувачів освіти до виконання курсових і дипломних проєктів, що є кульмінаційним етапом застосування набутих умінь і знань у практичній сфері. В цьому контексті самостійна робота виступає не лише засобом навчання, а й основою професійного становлення особистості.

Практичне вивчення проблеми ефективності організації самостійної роботи здобувачів освіти було проведене на базі кафедри «Транспортних технологій і логістики» ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж». У межах дослідження використовувалися методи анкетування, співбесіди, прямих спостережень, а також діагностичні методики О.К. Осницького: «Оцінювання самостійності учнів», «Сформованість умінь саморегуляції діяльності», «Визначення орієнтації на успішність своїх дій».

У дослідженні взяли участь 200 здобувачів освіти 1–4 курсів денного відділення за спеціальностями «Транспортно-експедиційна та брокерська діяльність» і «Організація обслуговування на транспорті», а також 30 викладачів, які працюють із цими здобувачами освіти. Кількість респондентів була розподілена наступним чином: 1 курс - 50 здобувачів освіти, 2 курс - 62 здобувача освіти, 3 курс - 48 здобувачів освіти, 4 курс - 40 здобувачів освіти. Вибірка формувалася за квотним принципом, з урахуванням соціально-демографічних і професійних параметрів, що дозволило забезпечити її репрезентативність і типову характеристику для всієї вибіркової сукупності.

Аналіз результатів показав, що серед основних труднощів, з якими стикаються здобувачі освіти молодших курсів, можна виділити: невміння організувати навчальний час, відсутність навичок планування, недостатній рівень сформованості умінь самоконтролю й критичного мислення. Зокрема, 45,5% здобувачів освіти першого та другого курсів зазначили, що не знають, як правильно організовувати самостійну роботу; 65,2% не вміють раціонально розподіляти свій час, а 83,9% взагалі не вважають це можливим.

Окрім того, навіть при наявності певного досвіду самостійного опрацювання матеріалу, більшість здобувачів освіти відчують складнощі під час слухового сприйняття інформації, читання та конспектування. Це

свідчить про низький рівень сформованості навичок осмислення, аналізу та засвоєння навчального матеріалу. Як наслідок - відсутність психологічної готовності до самостійної роботи, невпевненість у власних силах і низький пізнавальний інтерес до ряду навчальних дисциплін.

У процесі опитування щодо потреби в навчанні умінням учитися, 100% респондентів відповіли ствердно. Більше ніж 70% з них особливо наголосили на необхідності формування навичок планування, тайм-менеджменту та підтримання продуктивності впродовж усього навчального дня. 82% здобувачів освіти зазначили, що їм бракує знань і практичних рекомендацій щодо організації навчальної діяльності, ефективного читання, конспектування та самоорганізації.

Щодо здобувачів освіти старших курсів, зокрема 4 курсу, результати діагностики дозволили виявити три рівні сформованості умінь самостійної навчальної діяльності: стійкий, нестійкий і недостатньо стійкий. Це свідчить про певний прогрес у формуванні відповідних компетентностей, однак водночас засвідчує необхідність продовження й удосконалення роботи в цьому напрямі.

Таблиця 3.1.1

**Сформованість вмінь самостійної роботи здобувачів освіти -
випускників**

Уміння	Характер прояву		
	Стійкий n=14	Недостатньо стійкий n=15	Нестійкий n=11
Визначення мети самостійної роботи	3,58	3,58	4,42
Самостійний вибір об'єкта вивчення	3,08	3,81	4,35
Розробка конкретного плану, довгострокової програми самостійної роботи	3,12	3,9	4,45
Пошук додаткової інформації	3,42	3,87	4,21

Раціональна організація часу	4,15	4,31	4,37
------------------------------	------	------	------

Отже, самостійна робота здобувачів освіти є ключовим елементом ефективної підготовки майбутніх фахівців, проте потребує цілеспрямованої педагогічної підтримки, вдосконалення методичних підходів і системної організації. Формування навичок самостійної навчальної діяльності має бути одним із пріоритетів у системі вищої освіти, що забезпечить її якісний розвиток і відповідність викликам сучасного світу.

Сказане вище підтверджується матеріалами вивчення рівнів когнітивної готовності здобувачів освіти 4 курсу (n=40 осіб) до самостійної навчальної діяльності (табл. 3.1.2.), а також рівнів інтелектуальної активності й ступенем їхнього особистісного ставлення до самостійної роботи (табл. 3.1.3.).

Таблиця 3.1.2

**Рівні когнітивної готовності здобувачів освіти до самостійної
навчальної діяльності**

Параметри	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Не виявлено показника
Ступінь володіння знаннями	-	35,0%	65,0%	-
Ступінь володіння практичними вміннями	-	57,5%	42,5%	-
Оцінювання власних умінь	-	55,0%	45,0%	-
Ступінь усвідомленості роботи	-	57,5%	37,5%	5,0%
Ступінь самостійності	-	35,0%	37,5%	27,5%

Як свідчать результати, представлені в таблиці 3.1.2, високим рівнем когнітивної готовності до самостійної навчальної діяльності більшість

здобувачів освіти не володіє. Середній рівень готовності варіюється в межах від 35,0 % до 57,5 % за окремими показниками, що свідчить про фрагментарність сформованості відповідних знань, умінь і навичок. Водночас значна частина респондентів продемонструвала низький рівень когнітивної готовності, що є тривожним сигналом для педагогів і адміністрації закладу вищої освіти. Це свідчить про потребу в посиленій роботі з формування когнітивних стратегій, розвитку вміння опрацьовувати інформацію, самостійно знаходити, аналізувати та критично переосмислювати навчальні матеріали.

Дані, отримані за результатами опитування викладачів, дозволили дослідити рівень інтелектуальної активності здобувачів освіти і ступінь їх особистісного ставлення до самостійної роботи (табл. 3.1.3). Згідно з результатами, переважна більшість здобувачів освіти демонструє середній рівень сформованості зазначених характеристик. Це свідчить про наявність певної мотиваційної основи та потенціалу до розвитку, однак без достатньої педагогічної підтримки цей потенціал не реалізується повною мірою.

Особливу увагу привертає показник «Спрямованість на отримання нового знання», за яким було виявлено переважно низький рівень у 72,5 % здобувачів освіти. Такий результат вказує на дефіцит внутрішньої пізнавальної мотивації, що є серйозним бар'єром у процесі формування стійких навичок самостійної навчальної діяльності. За відсутності орієнтації на здобуття нових знань здобувачі освіти сприймають самостійну роботу як формальність, що знижує її ефективність і не сприяє розвитку ключових професійних компетентностей.

Загалом результати аналізу таблиць 3.1.2 та 3.1.3 дають підстави стверджувати, що самостійна навчальна діяльність потребує чіткої педагогічної організації, методичного супроводу та мотиваційної підтримки з боку викладача. Подальша робота повинна бути спрямована на

підвищення пізнавальної активності здобувачів освіти, розвиток внутрішньої мотивації до навчання, формування стратегій саморегуляції та самоконтролю.

Таблиця 3.1.3

Рівень інтелектуальної активності здобувачів освіти і ступінь їхнього особистісного ставлення до самостійної роботи (n=40)

Параметри	Спрямованість на отримання нового знання	Незалежність суджень	Відстоювання своєї позиції	Ступінь ініціативності й самостійності	Ступінь інтересу до виконуваної роботи	Ступінь психологічної комфортності	Ступінь задоволеності роботою
Високий рівень	-	7,5%	35,0%	15,0%	10,0%	-	5,0%
Середній рівень	22,5%	40,0%	57,5%	17,5%	52,5%	60,0%	85,0%
Низький рівень	72,5%	47,5%	5,0%	35,0%	27,5%	35,0%	10,0%
Не виявлено показника	5,0%	5,0%	2,5%	32,5%	10,0%	5,0%	-

Вивчення можливостей і прагнень здобувачів освіти до самостійного виконання навчальних завдань дало змогу виділити чотири основні групи респондентів (n = 147), що різняться за рівнем мотивації й уміння організовувати власну пізнавальну діяльність:

1. «Може й хоче» - 28 осіб (19,1%) - здобувачі освіти, які володіють необхідними навичками й мають високу внутрішню мотивацію до самостійного навчання;
2. «Може, але не хоче» - 47 здобувачів освіти (32,0%) - характеризуються наявністю потенціалу, але відсутністю бажання;

3. «Не може, але хоче» - 18 здобувачів освіти (12,2%) - виявляють інтерес до самостійної роботи, але не мають сформованих відповідних умінь;

4. «Не може й не хоче» - 54 здобувачів освіти (36,7%) - найменш підготовлена категорія, що потребує системної педагогічної підтримки.

Аналіз умінь саморегуляції навчальної діяльності виявив недостатню сформованість таких її компонентів, як цілевизначення, аналіз умов, планування дій, організація діяльності в часі та оцінка результатів. Отже, рівень готовності до самостійної роботи обумовлює не лише спосіб виконання завдань, а й форму навчальної активності загалом. Цей процес тісно пов'язаний із розвитком особистісних якостей: самосвідомості, рефлексивного мислення, самодисципліни та здатності до саморозвитку.

Варто зазначити, що здатність до самостійного навчання ефективно формується, переважно, у здобувачів освіти з позитивною навчальною мотивацією та зацікавленістю в освітньому процесі. Натомість зафіксовано негативне ставлення до навчання у 26,0 % першокурсників та 12,9 % другокурсників.

Аналіз труднощів у роботі з навчальною літературою серед здобувачів освіти 1-3 курсів виявив низку типових проблем:

1. Невміння обирати ключове джерело для підготовки до семінарських і практичних занять:

- 1 курс - 38,0 %;
- 2 курс - 30,6 %;
- 3 курс - 20,8 %;
- 4 курс - 12,5 %.

2. Орієнтація на один ресурс під час підготовки до іспитів (найчастіше - конспекти лекцій):

- 1 курс - 52,0 %;
- 2 курс - 46,8 %;

- 3 курс - 43,7 %;
- 4 курс - 35,0 %.

3. Складність у виокремленні головного, невміння складати плани відповідей:

- 1 курс - 40,0 %;
- 2 курс - 35,5 %;
- 3 курс - 18,7 %;
- 4 курс - 10,0 %.

Відповіді здобувачів освіти на питання «Чи вважаєте ви необхідними щоденні самостійні заняття?» свідчать про низьку усвідомленість значення самостійної роботи:

- 38,5 % - вважають її необхідною;
- 24,5 % - вважають її епізодичною;
- 37,0 % - пов'язують лише з виконанням практичних завдань.

На запитання «Яка ступінь Вашої самостійності при підготовці до занять?» відповіді розділилися на дві приблизно рівні групи:

- перша група орієнтується виключно на завдання викладача, мотивуючи це відсутністю інтересу, складністю завдань, нестачею літератури, незручністю в роботі навчальних кабінетів;
- друга група прагне виходити за межі запропонованого, однак вказує на такі складнощі: великий обсяг завдань, неясність викладу матеріалу на лекціях, брак базових знань з інших дисциплін.

Дослідження також показало, що ефективність організації самостійної роботи здобувачів освіти значною мірою залежить від готовності та професіоналізму викладача. Зокрема, 30 викладачів вказали на типові труднощі, з якими вони стикаються в організації самостійної роботи (табл. 3.1.4). Серед них:

- проблеми з прогнозуванням можливих труднощів у здобувачів освіти - 30,0 %;

- недостатня орієнтація завдань на майбутню професійну діяльність - 16,7 %;

- труднощі у налагодженні контакту зі здобувачами освіти - 13,3 %;

- складність у забезпеченні ефективного контролю результатів самостійної діяльності - 36,7 %.

Отже, організація самостійної роботи здобувачів освіти вимагає не лише методичного забезпечення, а й належної підготовки викладача, його вміння мотивувати, структурувати та оцінювати самостійну діяльність здобувачів освіти. Рівень професійної майстерності викладача прямо впливає на ефективність процесу формування в здобувачів освіти навичок самонавчання.

Таблиця 3.1.4

**Складності, з якими стикаються викладачі в організації
самостійної роботи здобувачів освіти**

Характер складностей	Викладачі
Планування самостійної роботи	6,7%
Виділення питань, які виносяться на самостійну роботу	3,3%
Підбор системи завдань	6,7%
Встановлення зв'язків з аудиторною роботою	10,0%
Прогнозування ускладнень	30,0%
Співвіднесення самостійної роботи з майбутніми видами професійної діяльності	16,7%
Контакт зі здобувачами освіти	13,3%
Методика контролю	36,7%

Проте у ході дослідження встановлено, що найбільш досвідчені викладачі, які фактично не мають труднощів в організації самостійної роботи здобувачів освіти, здійснюють цілеспрямоване навчання здобувачів

вищої освіти відповідним навичкам. З цією метою вони застосовують різноманітні дидактичні прийоми, зокрема:

- суттєву переробку навчального матеріалу: його укрупнення, виокремлення ключових ідей, принципів, законів, формування в здобувачів освіти розуміння узагальнених способів розв'язання завдань, стимулювання до самостійної побудови системи типових задач;
- використання мнемотехнічних прийомів та структурованого запам'ятовування з опорою на образну й слухову пам'ять;
- акцент на розвиток навичок самоконтролю: поетапна перевірка результатів, виокремлення одиниць контролю, дотримання послідовності перевірки;
- формування культури читання (зокрема, «динамічного читання» великими синтагмами), культури слухання, а також навичок короткого і раціонального запису (плани, тези, конспекти, анотації, рецензії тощо);
- залучення до пошуку додаткової інформації (робота з довідковими виданнями, бібліографічними джерелами, енциклопедіями, словниками), формування особистої бібліотеки;
- підготовку до різних форм контролю: заліків, іспитів, семінарів, контрольних та лабораторних робіт;
- оволодіння навичками раціонального розподілу часу: планування праці й відпочинку, чергування письмових і усних завдань, дотримання гігієни розумової праці (режим дня, прогулянки, порядок і освітлення робочого місця тощо).

Аналіз освітньої практики свідчить, що самостійна робота здобувачів освіти є ефективною лише тоді, коли вона розглядається як цілісна система, інтегрована у всі етапи й форми освітнього процесу у ЗВО.

На основі вивчення досвіду організації самостійної роботи здобувачів освіти можна виокремити чотири етапи її реалізації:

1. Формування умінь виконання інструкцій. На цьому етапі здобувачі освіти вчаться виявляти вимоги завдання на основі поданого алгоритму. Як правило, це домашні завдання, що включають роботу з підручником, конспектування лекцій тощо.

2. Формування знань-копій для вирішення типових завдань. Діяльність здобувачів освіти зосереджена на відтворенні або частковому трансформуванні вже засвоєної інформації. Прикладами таких робіт є етапи лабораторних і практичних занять.

3. Формування вмінь розв'язання нетипових завдань. На цьому етапі необхідне формулювання й реалізація ідей розв'язання задач, що виходять за межі шаблонних підходів. Характерними прикладами є курсові та кваліфікаційні роботи.

4. Формування основ творчої діяльності. Самостійна робота спрямована на виконання завдань дослідницького характеру, що вимагають високого рівня самостійності й креативності.

Проведені спостереження засвідчили, що вміння й навички самостійної роботи можуть формуватися як на свідомій, так і на інтуїтивній основі. У першому випадку основу становить чітке розуміння мети, завдань і форм роботи, у другому - переважають сформовані звички, що виникли в результаті механічного повторення або наслідування.

Завдання кожного типу самостійної роботи мають відповідати її меті, але в цілому викладач має заздалегідь спроектувати систему самостійної діяльності здобувачів освіти, з урахуванням її цілей, видів, змісту навчального матеріалу, засобів педагогічної комунікації, ролі викладача і здобувача освіти у процесі взаємодії. Важливо також орієнтуватися на норми часу, необхідні здобувачам освіти для якісного виконання конкретного завдання.

Знайомство з навчально-методичним забезпеченням самостійної роботи здобувачів освіти показало, що воно зазвичай включає програму

робіт (спостереження, аналіз першоджерел тощо), індивідуальні завдання та рекомендації щодо їх виконання.

Аналіз тематики й структури завдань, а також спостереження за освітнім процесом дозволили встановити, що результативність самостійної роботи значною мірою залежить від того, наскільки завдання відповідають змісту навчального матеріалу та дидактичним принципам.

Оскільки навчальні завдання здобувачі освіти виконують самостійно, до їхнього змісту мають бути інтегровані функції педагогічного супроводу, які зазвичай виконує викладач. Якщо викладач уміє закласти ці функції в навчальні завдання, то самостійна робота здобувачів освіти набуває характеру керованого освітнього процесу [48].

Звернення до проблеми організації та контролю самостійної роботи здобувачів освіти у реаліях функціонування сучасного закладу вищої освіти дало змогу виявити низку важливих тенденцій і педагогічних закономірностей. Згідно з результатами опитування серед викладачів (у дослідженні взяли участь 30 респондентів), більшість з них вважають, що контроль самостійної роботи здобувачів освіти виконує ключову функцію - він активізує пізнавальну діяльність кожного здобувача освіти, забезпечує індивідуалізацію навчання з урахуванням особистісних, психофізіологічних характеристик, рівня академічної підготовки, а також сприяє розвитку інтелектуальної самостійності. Водночас, як показало дослідження, викладачі не завжди враховують рівень засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти: при плануванні контролю переважно не приділяється належної уваги темам, у яких здобувач освіти демонструє середній або задовільний рівень знань.

У процесі бесід з викладачами вдалося з'ясувати, які саме завдання вони ставлять перед системою контролю самостійної роботи здобувачів освіти. Узагальнення відповідей дало змогу виявити такі орієнтири:

- розвиток і вдосконалення практичних умінь і навичок, зокрема дослідницьких - 16,7%;
- повторення, систематизація та узагальнення вивченого матеріалу - 73,3%;
- застосування здобутих знань, а також їх розширення і поглиблення - 46,7%;
- виявлення та корекція шляхів виконання завдань із використанням більш ефективних стратегій - 13,3%;
- надання індивідуальних або групових консультацій - 10,0%.

Таким чином, контроль не лише сприяє відстеженню динаміки навчальних досягнень здобувачів освіти, але й виконує функцію зворотного зв'язку, дозволяючи оперативно вносити корективи у освітній процес, орієнтуючись на потреби здобувачів освіти.

Вивчення форм і методів контролю самостійної роботи дало змогу класифікувати їх за типами: індивідуальні співбесіди, тематичні консультації, аналіз конспектів, перевірка письмових контрольних робіт, колоквиуми, тестування з використанням комп'ютерної техніки, державна підсумкова атестація, а також аналіз інтересів, поглядів і настроїв здобувачів освіти. Кожен із зазначених методів має свою специфіку та виконує певну функцію в освітньому процесі [36].

Зокрема, консультації, як правило, проводяться для здобувачів освіти, які пропустили заняття або мають труднощі з опануванням матеріалу. Вони дозволяють викладачеві індивідуалізувати підхід до навчання та забезпечити «дозасвоєння» пропущених тем. Колоквиуми виконують роль тематичних контрольних, що дозволяють перевірити глибину знань з кількох розділів курсу та виявити поширені помилки. Індивідуальні співбесіди спрямовані переважно на допомогу у виконанні домашніх завдань, а письмові контрольні роботи здебільшого проводяться без попереднього попередження для оцінювання рівня підготовки з

проблемних тем. Комп'ютерне опитування переважно використовується для перевірки базових знань, однак його застосування ще не стало повсюдною практикою. Що стосується державного іспиту, то він відіграє роль узагальненого, підсумкового контролю, що завершує освітній цикл.

З метою поглиблення дослідження було проведено дослідно-експериментальну роботу, спроектовану в межах загальної педагогічної моделі. Було створено дві групи: експериментальну (20 здобувачів освіти) і контрольну (22 здобувачів освіти). У межах формувального експерименту основний акцент було зроблено на підвищення ролі самостійної роботи у освітньому процесі.

Основні завдання дослідження включали:

1. Апробацію системи самостійних робіт у процесі вивчення економічних дисциплін;
2. Уточнення методичних можливостей самостійної діяльності здобувачів освіти під час теоретичних і практичних занять;
3. Аналіз впливу самостійної роботи на рівень сформованості знань, умінь та загальної підготовки здобувачів освіти.

Перше завдання реалізовувалося шляхом розробки і впровадження нової структури самостійних робіт, яка включала оновлення змісту завдань, адаптацію їх до цілей навчання та аналіз потенційних видів самостійної діяльності. Вивчалися такі параметри, як роль самостійної роботи в структурі заняття, обсяг часу, що витрачався на її виконання, та рівень складності окремих завдань.

Найскладнішим виявилось визначення впливу самостійної діяльності на якість підготовки, оскільки кількість матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання, була обмеженою. Окрім того, значна частина тем вивчалась за участі викладача, а використання матеріалу з лекцій і рекомендованих джерел на семінарах створювало змішаний формат.

Разом із тим, аналіз отриманих у ході експерименту результатів дозволив сформулювати обґрунтовані висновки щодо доцільності та ефективності використання самостійної роботи у формуванні ключових компетентностей здобувачів освіти. Було уточнено дидактичну роль самостійної роботи, визначено її місце у структурі навчального заняття та виявлено як сильні сторони експериментальної моделі, так і її певні обмеження [24].

Протягом експерименту самостійна робота інтегрувалася у всі етапи освітнього процесу: від засвоєння нового матеріалу до закріплення знань і відпрацювання практичних навичок. Така багаторівнева інтеграція дозволяла варіювати її функції: від вступного етапу заняття до основного або підсумкового. Самостійна діяльність виступала як метод, що доповнює інші форми, і водночас - як самостійна форма організації освітнього процесу. Це сприяло формуванню в здобувачів освіти навичок самонавчання, самовиховання та критичного мислення, а також підготовці їх до подальшої професійної та академічної самореалізації.

Застосування технології діяльнісного навчання в рамках експериментальної роботи передбачало попередню ґрунтовну психологічну підготовку як з боку педагогічного складу, так і з боку самих здобувачів освіти. Це було необхідною умовою для ефективного впровадження нових методів і форм навчальної діяльності, спрямованих на підвищення рівня самостійності, усвідомленості й відповідальності здобувачів освіти.

Процес підготовки до дослідно-експериментального етапу охоплював кілька ключових напрямів:

- здійснено комплексний перегляд тематики теоретичних і практичних занять з базових навчальних дисциплін із подальшим включенням у навчальні модулі різноманітних форм самостійної діяльності здобувачів освіти;

- деталізовано й конкретизовано завдання для самостійного опрацювання, що сприяло більш цілеспрямованому розвитку інтелектуальних і професійних навичок;
- оновлено формулювання цілей та завдань занять у методичних рекомендаціях з урахуванням нових підходів до організації освітнього процесу;
- переглянуто та модернізовано навчальний матеріал відповідно до нових дидактичних цілей, що дозволило надати змісту сучасного й практико-орієнтованого характеру;
- значно збільшено частку тренувальних завдань, які мають прикладну спрямованість, а також передбачено окремий елемент контролю знань - у вигляді перевірочних і контрольних робіт;
- активно застосовувались методи проблемного навчання з метою стимулювання пізнавальної активності та самостійного пошуку інформації здобувачами освіти [28].

Особливої уваги надавалось організації самостійної роботи здобувачів освіти, яка реалізовувалась як під час навчальних занять, так і в позааудиторний час. Завдання могли подаватися у вербальній (усній) або письмовій формі, залежно від специфіки теми та освітньої мети.

В рамках освітнього процесу було запроваджено різні моделі організації навчальної взаємодії:

1. Командне навчання. У цьому підході акцент робився на досягненні спільних цілей групою здобувачів освіти. Кожен учасник команди не тільки працював над індивідуальним завданням, а й ніс відповідальність за загальний результат групи. Це вимагало високого рівня міжособистісної комунікації, взаємодії та координації зусиль. У процесі спільного вирішення навчальних проблем формувалися як когнітивні, так і соціальні компетентності.

2. Модель «Вчимося разом». Здобувачі освіти об'єднувалися у різнорівневі (за академічною успішністю) групи, кожна з яких працювала над окремим аспектом загальної теми. Завдяки цьому забезпечувалося цілісне й всебічне засвоєння навчального матеріалу. Усередині груп розподілялися ролі - контроль за точністю виконання, аналіз рівня участі, підтримка культури спілкування. Отже, крім академічного завдання, група паралельно вирішувала ще й завдання соціального характеру.

3. Дослідницька діяльність у малих групах. Цей підхід передбачав роботу здобувачів освіти над окремими підтематичними аспектами в межах загальної теми дослідження. Кожен учасник вносив індивідуальний вклад у спільний результат. Групова дискусія дозволяла всім ознайомитися з напрацюваннями кожного, обговорити ідеї та зробити колективні висновки. Викладач виступав у ролі фасилітатора, який підтримував самостійність здобувачів освіти, спрямовував їх пошукову активність і допомагав досягнути глибини проблеми [30].

Особливу актуальність у процесі діяльнісного навчання набула проблема ефективного використання здобувачами освіти навчального часу. Проведене опитування серед 102 здобувачів освіти (62 - другого курсу, 40 - четвертого) засвідчило, що впродовж навчання у виші не відбувається належного прогресу у формуванні навичок тайм-менеджменту. Більше того, на старших курсах навіть фіксується регрес: 56,5% здобувачів освіти другого курсу відзначили проблеми з організацією часу, а серед здобувачів освіти четвертого курсу таких вже 62,5%.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що організація розумової праці є особливим видом студентської активності, який спрямований на розвиток самопізнання, самоорганізації та самовдосконалення. Саме освітній процес, коли він цілеспрямовано організований, справляє глибокий вплив на формування інтелектуальних якостей особистості.

У зв'язку з цим нами було протестовано три дидактичні моделі навчальних ситуацій:

Перша модель - традиційне викладання. Основна увага тут зосереджується на діяльності викладача, який транслює навчальний матеріал, а здобувач освіти залишається пасивним слухачем, виконує завдання й відтворює інформацію у відповідний момент. Така модель спричиняє односторонню активність і репродуктивне навчання, що обмежує розвиток критичного мислення й творчості.

Друга модель - повна самостійність здобувача освіти. Викладач лише задає завдання, а здобувач освіти самостійно обирає шляхи реалізації. Така форма сприяє розвитку самостійності, але часто призводить до хаотичного пошуку, методу «проб і помилок», зайвих витрат часу та зниження ефективності засвоєння знань.

Третя модель - спільна активність викладача і здобувача освіти. Оптимальним варіантом виявилася саме ця модель, яка базується на взаємодії: викладач формулює навчальну мету, пропонує шляхи її досягнення, здійснює супровід і корекцію діяльності здобувача освіти. Така взаємодія забезпечує успішне досягнення навчальних результатів і формування цілісного освітнього досвіду [27].

Дослідно-експериментальна робота, реалізована з використанням активних методів навчання, була спрямована на побудову навчальних ситуацій третього типу, згідно з якими освітній процес адаптується до сучасних вимог педагогіки та психології. Ці ситуації вводилися в традиційний освітній процес, органічно поєднуючись з лекціями, семінарами, практичними заняттями та іншими методами. Деякі аспекти навчання були спрямовані на самостійне формування основної структури занять здобувачами вищої освіти, що дозволило забезпечити високий рівень їхньої залученості та відповідальності за результат.

Практика експериментальної роботи показала, що використання активних методів на заняттях різного типу, таких як лекції, семінари, практичні заняття, консультації, практики та іспити, не стикається з серйозними перешкодами. Вибір конкретного методу, витрати часу на кожен із них і місце його застосування в контексті заняття визначаються викладачем. Водночас, ключовими чинниками в ухваленні цих рішень є рівень самостійності здобувачів освіти, новизна чи традиційність методів, відповідність вибраного методу науковим і дидактичним завданням курсу.

Самостійна навчальна діяльність, в свою чергу, характеризується планомірним зменшенням прямої допомоги викладача в процесі виконання навчальних завдань, що сприяє розвитку пізнавальної самостійності майбутніх фахівців. Рівні цієї самостійності можуть варіюватися в залежності від складності дисципліни і конкретних завдань [61].

Для оптимізації освітнього процесу необхідно вирішити два ключові завдання:

1. Розробка завдань для здобувачів освіти різного рівня складності відповідно до структурних особливостей досліджуваної дисципліни та дидактично-методичних завдань етапів навчання.
2. Визначення рівнів самостійності здобувачів освіти при виконанні цих завдань з огляду на характер і складність завдань та ступінь участі викладача в процесі.

Ступінь складності навчального завдання визначається рядом факторів, серед яких можна виділити: інформаційну насиченість завдань, структуру теми (зв'язок понять, законів, причинно-наслідкових залежностей), кількість фактів, що потребують осмислення, тип джерел інформації та методи дослідження. Таким чином, складність завдання залежить не тільки від технічних чи теоретичних аспектів, але й від рівня інтеграції завдань у загальний освітній процес.

Ступінь самостійності здобувачів освіти відображає частку їхньої активності в організації навчальної діяльності, що може бути визначено через зміну ролі викладача в процесі обговорення результатів навчальної роботи здобувачів освіти. Це дозволяє визначити рівні самостійності, які можуть виглядати таким чином:

- Викладач рецензує висновки здобувачів освіти під час обговорення навчально-пізнавальних завдань.
- Здобувачі освіти працюють самостійно, виконують завдання, здійснюють експериментальні дослідження, а викладач надає лише консультативну допомогу.
- У деяких випадках, до обговорення результатів залучаються інші здобувачі освіти, однак остаточне рішення приймає викладач.

У процесі реалізації експериментальної роботи ми також визначили різні рівні самостійної роботи здобувачів освіти, базуючись на комбінації складності завдань та рівня самостійності здобувачів освіти. Використані методичні прийоми, такі як інформаційно-ілюстративне викладання, частково-пошукові чи евристичні підходи, суттєво впливають на характер інтелектуальної діяльності здобувачів освіти. Наприклад, інформаційно-ілюстративні лекції зазвичай фокусуються на засвоєнні системи дій, в той час як евристичні методи навчання стимулюють здобувачів освіти до пошуку ідей та рішень, що сприяє розвитку їхнього критичного мислення та самостійності [51].

Проблемно-дослідницький підхід орієнтує здобувачів освіти на самостійне вивчення окремих питань, що забезпечує більш глибоке оволодіння матеріалом після циклу лекцій, пов'язаних із практичними заняттями. Такий підхід дозволяє значно підвищити рівень самостійності здобувачів освіти у навчанні та розвитку їхніх дослідницьких навичок.

Основною метою дослідно-експериментальної роботи, проведеної в рамках нашого дослідження, було впровадження об'ємної моделі

освітнього процесу, що поєднує викладача, здобувача освіти, навчальний зміст, форми і методи навчання. Центральним елементом цієї моделі стала самостійна робота здобувачів освіти і методична робота викладача, зокрема у процесі консультацій. Завдяки цьому модель навчання зосереджена на співпраці між викладачем і здобувачами освіти, де здобувач освіти набуває навичок самостійного навчання, а викладач сприяє розвитку інтелектуальних здібностей та професійних умінь майбутнього фахівця.

3.2. Система організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» із використанням цифрових технологій

У сучасному освітньому середовищі організація самостійної роботи здобувачів освіти неможлива без інтеграції цифрових технологій, які стали невід'ємною частиною освітнього процесу. Цифрова трансформація вищої освіти є важливим фактором для підвищення ефективності навчання, адже вона дозволяє адаптувати освітній процес до сучасних вимог гнучкості, доступності та індивідуалізації навчання. В умовах постійного розвитку технологій та змін в освітніх парадигмах, зокрема через пандемію, ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» активно впроваджує цифрові інструменти для організації самостійної роботи, що дає можливість значно підвищити її результативність та забезпечити кращу взаємодію між викладачами і здобувачами освіти [55].

Одним з основних етапів впровадження цифрових технологій є створення інституційного цифрового середовища, що включає:

- Освітні платформи (Google Classroom, Moodle), які дозволяють викладачам ефективно розміщувати завдання, навчальні матеріали, тести та стежити за прогресом виконання здобувачами освіти.
- Електронну пошту та сервіси Google Workspace, що використовуються для зручного спілкування та обміну файлами між здобувачами освіти та викладачами.
- Внутрішній портал, через який здобувачі освіти отримують доступ до розкладу занять, навчальних планів та методичних рекомендацій, що забезпечує легкість і зручність навігації у освітньому процесі.
- Хмарні сховища, які дають можливість здобувачам освіти та викладачам ефективно обмінюватися документами, файлами та іншими матеріалами.

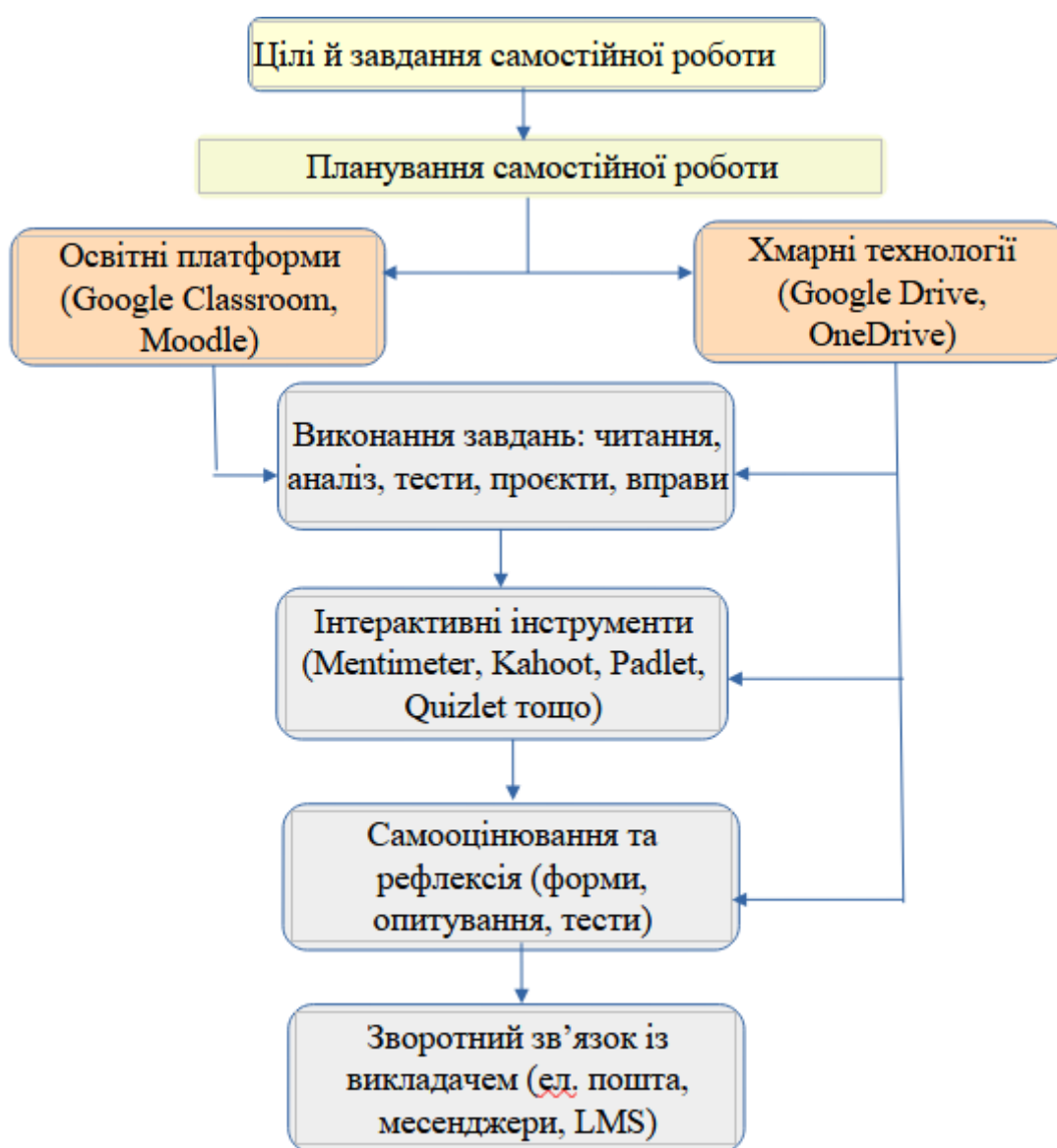

Рис.3.2.1. Модель системи самостійної роботи з використанням цифрових технологій

Для організації самостійної роботи в рамках цифрового середовища коледжу були розроблені такі інструменти та матеріали:

- Електронні методичні рекомендації по кожній дисципліні, що допомагають здобувачам освіти орієнтуватися в освітньому процесі та правильно виконувати завдання.
- Переліки рекомендованих електронних ресурсів, які забезпечують доступ до актуальних джерел інформації.

- Шаблони завдань, що полегшують процес виконання самостійної роботи та визначають стандарти оформлення.
- Інструкції з користування освітніми платформами, що допомагають здобувачам освіти швидко орієнтуватися у функціоналі інструментів для навчання.

Самостійна робота здобувачів освіти включає різноманітні цифрові формати, серед яких:

- Онлайн-тестування, яке автоматично надає зворотний зв'язок, дозволяючи здобувачам освіти оцінити свої знання.
- Створення презентацій, есе, проєктів за допомогою таких інструментів як Canva, Prezi, Google Slides.
- Виконання міні-досліджень, де здобувачі освіти можуть оформлювати результати у вигляді інфографіки, відео або подкастів.
- Участь у вебінарах, онлайн-дискусіях, форумах, що сприяють активній взаємодії здобувачів освіти з викладачами та одногрупниками.

Завдяки цифровим технологіям у коледжі створені умови для:

- Диференціації завдань відповідно до рівня складності, що дозволяє кожному здобувачу освіти працювати на своєму рівні.
- Вибору теми індивідуального проєкту, що сприяє розвитку креативності та самостійності.
- Можливості опанувати матеріал в зручному темпі, що відповідає індивідуальним потребам та можливостям кожного здобувача освіти.
- Доступу до додаткових освітніх курсів на платформах Prometheus, EdEra, Coursera, що сприяє розвитку професійних компетентностей.

Для здійснення систематичного моніторингу успішності здобувачів освіти у коледжі запроваджено кілька цифрових інструментів:

- Використовується система рейтингового оцінювання, яка дозволяє здійснювати точний моніторинг прогресу кожного здобувача освіти.
- Результати тестів і завдань фіксуються в електронному журналі, що дає можливість здобувачам освіти у будь-який час переглядати свою успішність.
- У Google Classroom та Moodle здобувачі освіти можуть переглядати свої оцінки, а також отримувати зворотний зв'язок від викладачів.
- Введені рубрики оцінювання, що допомагають здобувачам освіти заздалегідь ознайомитися з критеріями оцінки завдань.

Викладач у цифровому освітньому середовищі виступає не лише як носій знань, а й як тьютор, модератор і наставник. Його функції включають:

- Надання методичного супроводу самостійної діяльності.
- Забезпечення зворотного зв'язку через коментарі, відеоаналізи та персоналізовані рекомендації.
- Формування в здобувачів освіти навичок самоменеджменту та планування, що є важливими для ефективного навчання.
- Сприяння розвитку критичного мислення, аналізу та пошуку інформації.

Одним із важливих завдань є підвищення рівня цифрової компетентності здобувачів освіти, які повинні:

- Орієнтуватися у електронних платформах та ресурсах.
- Критично оцінювати джерела інформації.
- Вміти створювати та презентувати цифрові продукти.
- Ефективно працювати в онлайн-командах.

Для досягнення цих цілей у коледжі:

- Проводяться інструктажі з користування платформами.

- Розроблені рекомендації з цифрової безпеки та етикету.
- Здобувачі освіти активно залучаються до створення власних цифрових проєктів.

Переваги використання цифрових технологій в організації самостійної роботи включають:

- Безперервний доступ до навчальних матеріалів 24/7.
- Підвищення самостійності та відповідальності здобувачів освіти за своє навчання.
- Розвиток навичок самоорганізації.
- Формування готовності до безперервного навчання.
- Гнучкість та можливість працювати в індивідуальному темпі [57].

Отже, ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» активно інтегрує цифрові технології в організацію самостійної роботи здобувачів освіти, що є важливою умовою для підготовки конкурентоспроможних фахівців в умовах сучасної освітньої реальності. Результати впровадження цієї системи сприяють розвитку ключових компетентностей, цифрової культури та загальної освітньої мотивації здобувачів освіти.

3.3. Результати експериментального дослідження та система рекомендацій викладачам закладів вищої освіти з питань організації самостійної роботи здобувачів

На заключному етапі проведеного дослідження було реалізовано ряд спеціальних «зрізів», мета яких полягала у виявленні результатів цілеспрямованої організації самостійної навчальної діяльності здобувачів

освіти та її впливу на різноманітні параметри їх навчальної успішності і загального розвитку як особистостей. Для цього були організовані контрольні роботи в експериментальній і контрольній групах. Крім того, за допомогою анкетних матеріалів, було з'ясовано рівень інтересу здобувачів освіти до самостійної роботи, їх пізнавальну активність. Також проводився аналіз самосвідомості здобувачів освіти щодо власної активності в навчанні, повноти виконання самостійних завдань, а також вивчалася залежність ефективності самостійної роботи від таких факторів, як час, види та об'єкти виконання цих завдань.

Як експериментальна, так і контрольна групи навчалися в однакових умовах. В обох групах викладали ті самі викладачі, а студентські колективи за своїм соціальним складом були схожими. Різниця полягала лише в тому, що в експериментальній групі самостійна робота була організована більш цілеспрямовано та системно.

Завдання, які були надані здобувачам освіти для контролю, переслідували одночасно кілька важливих цілей: виявити обсяг, глибину та системність засвоєних знань і вмінь; оцінити динаміку успішності, яка виникла в результаті застосування розробленої нами методики організації навчання; а також визначити рівень готовності здобувачів освіти до виконання самостійних завдань.

Тепер звернемося до конкретних результатів дослідження. Успішність здобувачів освіти, без сумніву, є важливим критерієм для оцінки результатів педагогічного пошуку. Однак ще більш цінним у цьому пошуку є те, що в процесі навчання серед здобувачів освіти формується і підтримується морально-психологічна атмосфера, сприяння навчальній діяльності. Багато здобувачів освіти, пройшовши через основну перешкоду на шляху до самоосвіти та самовдосконалення - подолання лінощів, змогли розвинути в собі здатність докладати більші й стійкіші зусилля для

досягнення своїх навчальних цілей і, в результаті, стали більш здатними та успішними в порівнянні з іншими.

Аналізуючи успішність здобувачів освіти експериментальної групи, можна чітко відзначити, що послідовна та систематична організація самостійної пізнавальної діяльності призводить до значних покращень у навчальних результатах. У ході дослідження також було використано показник «відносна успішність», за допомогою якого було визначено рівень досягнень у експериментальній та контрольній групах до і після проведення експерименту. Ці дані дають змогу об'єктивно оцінити ефективність впровадженої методики та її вплив на успішність здобувачів освіти.

З аналізу отриманих даних можна зробити висновок, що показники теоретичної та практичної готовності здобувачів освіти, своєчасність виконання самостійних завдань, а також кількість звернень за допомогою до викладачів у експериментальній групі після завершення експерименту значно відрізняються на користь цієї групи порівняно з контрольними даними. Різниця стала особливо очевидною в аспектах, пов'язаних із рівнем самостійності та активності здобувачів освіти у освітньому процесі.

Таблиця 3.3.1

Відносна успішність здобувачів освіти експериментальної групи

Підсумкові дані по групах	Контрольна група		Експериментальна група	
	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
Теоретична готовність	22,7%	31,8%	25,0%	90,0%

Практична готовність	13,6%	18,2%	10,0%	65,0%
Своєчасність виконання завдання	18,2%	27,3%	15,0%	85,0%
Кількість звертань за допомогою до викладачів	«більше» середнє- статистичної норми	«більше» середнє- статистично ї норми	«більше» середнє- статистичної норми	«менше» норми в 2-4 рази

Після проведення експерименту результати, отримані як під час виконання модульних контрольних робіт (рис. 3.3.1.), так і в процесі інших форм контролю (рис. 3.3.2.), показали помітно вищі показники в експериментальній групі, що свідчить про позитивний вплив систематичної організації самостійної роботи на навчальні досягнення здобувачів освіти. У порівнянні з контрольною групою, де результати залишалися на стабільно низькому рівні, експериментальна група продемонструвала значне покращення не лише у знаннях, а й у здатності організовувати свою самостійну діяльність.

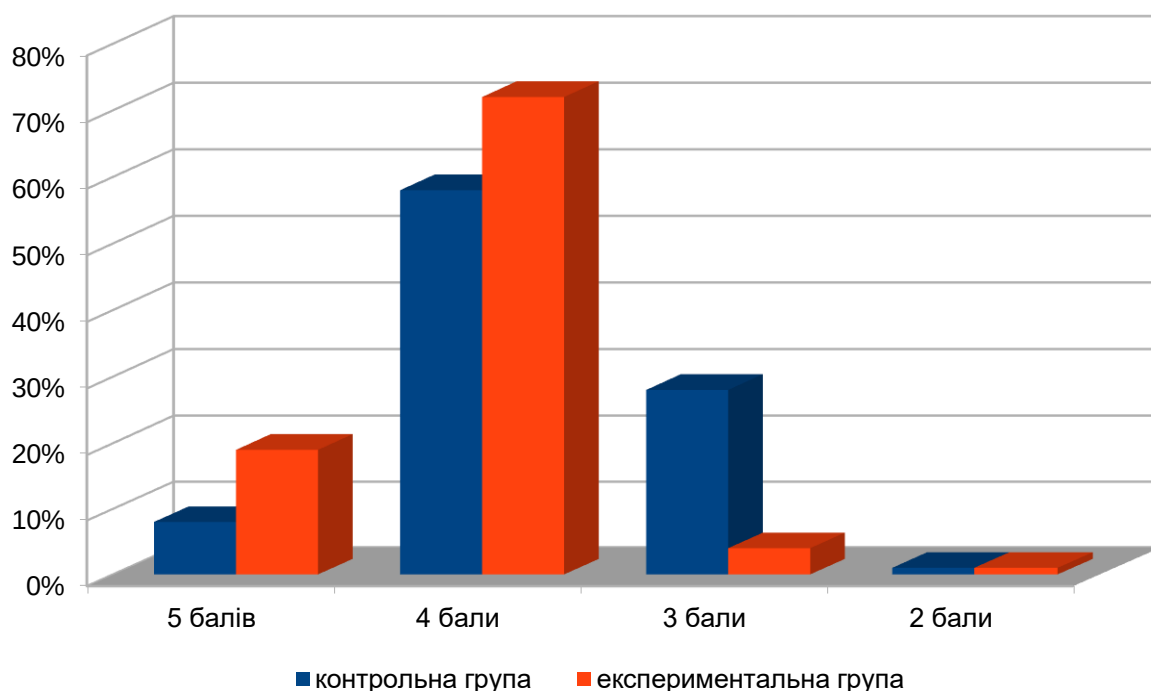

Рис. 3.3.1. Порівняльні результати оцінки якості знань на модульних контрольних роботах у контрольній та експериментальній групах

Аналіз результатів успішності здобувачів освіти, отриманих нами в процесі різних перевірок у контрольній та експериментальній групах, дозволив зробити однозначний висновок: якість знань значно вища там, де самостійна робота здобувачів освіти була організована та цілеспрямовано здійснювалася. В експериментальній групі, де акцент був зроблений на систематичне та структуроване виконання самостійних завдань, здобувачі освіти продемонстрували не лише кращі знання, а й глибше осмислення матеріалу, вищу мотивацію до навчання та здатність ефективно застосовувати набуті знання на практиці. Це підкреслює важливість організації освітнього процесу таким чином, щоб самостійна діяльність здобувачів освіти була не лише частиною навчальної програми, а й ключовим елементом, що сприяє глибокому засвоєнню матеріалу та розвитку когнітивних навичок.

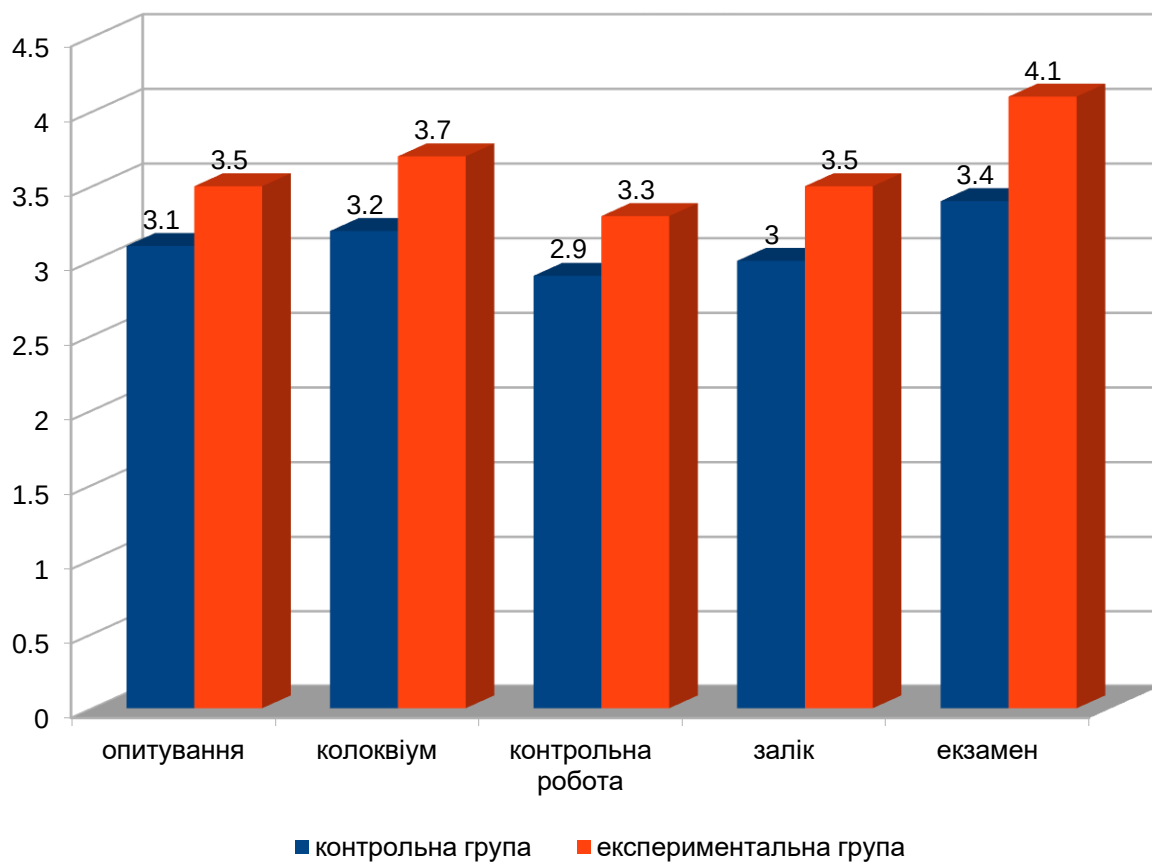

Рис. 3.3.2. Результати контролю з оцінки знань у контрольній та експериментальній групах

На заключному етапі дослідження нами вивчалися навички й уміння здобувачів освіти контрольної та експериментальної групи на прикладі роботи з науковою й навчальною літературою (табл. 3.3.2).

Таблиця 3.3.2

**Результати аналізу сформованості вмінь здобувачів освіти по
роботі із книгою**

Вміння здобувачів освіти	Вміння конспектувати		Вміння анотувати	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Лаконічно викладають матеріал і виділяють головне	9,1%	25,0%	18,2%	40,0%
Лаконічно викладають матеріал, але не завжди виділяють істотне	22,8%	30,0%	31,8%	45,0%
Викладають матеріал докладно не завжди виділяють істотне	40,9%	30,0%	36,4%	10,0%
Викладають текст словами автора	13,6%	10,0%	9,1%	5,0%
Немає відповіді	13,6%	5,0%	4,5%	-

Аналіз отриманих матеріалів дає змогу зробити висновок, що вміння та навички здобувачів освіти експериментальної групи перебувають на значно вищому рівні, ніж у здобувачів освіти контрольної групи. Зокрема, здобувачі освіти експериментальної групи продемонстрували високі результати у таких аспектах, як конспектування джерел, складання анотацій, попереднє орієнтування в навчальному матеріалі та виконання вибіркового читання. Вони також вільно виконували реферування, рецензування та ексерпціювання письмових джерел, що включає розписування текстів на картки для створення словникової картотеки.

Під час дослідження була виокремлена група здобувачів освіти, які працювали частково самостійно. Відзначено, що невелика частина здобувачів освіти все ж потребувала постійної допомоги педагога, незважаючи на всі зусилля, спрямовані на розвиток їх здатності до самостійної роботи. Однак загалом, як показують отримані дані,

цілеспрямована організація самостійної роботи здобувачів освіти значно вплинула на їх здатність розв'язувати різні проблемні завдання.

Кількісні показники результатів виконання проблемних завдань на основі однієї з навчальних дисциплін підтверджують, що здобувачі освіти експериментальної групи успішно справилися з запропонованими завданнями. Це свідчить про значний прогрес у розвитку їх навичок самостійної роботи та здатності до вирішення складних навчальних завдань (табл. 3.3.3).

Таблиця 3.3.3

Результати виконання здобувачами освіти експериментальної групи проблемних завдань (на матеріалі курсу «Методика викладання технологій»)

Проблемні питання	Питання розмірковування	Робота з використанням елементів дослідження	Захист позиції з наведенням аргументів	Міні-стаття
Методика - наука або мистецтво	30,0%	5,0%	20,0%	45,0%
Педагог - покликання або представник сфери освітніх послуг	55,0%	5,0%	20,0%	15,0%
Творчість - доля обраних або масове явище	30,0%	0	5,0%	65,0%
Педагогічна професія - ремесло або творчість	45,0%	0	15,0%	40,0%
Яка самооцінка важливіше - занижена або завищена	80,0%	0	10,0%	10,0%
Чи можна навчитися творчості	35,0%	10,0%	10,0%	45,0%

Таким чином, заключний етап дослідження дозволив сформулювати наступні важливі висновки:

1. Самостійна пізнавальна діяльність здобувачів освіти,

організована систематично, значно підвищує якість навчання. Вона дозволяє здобувачам освіти досягати більш високих результатів у засвоєнні програмних знань та сприяє накопиченню досвіду творчої діяльності. Це підтверджується результатами перевірочних робіт, проведених в експериментальній та контрольній групах, де здобувачі освіти експериментальної групи показали кращі результати.

2. Теоретично розроблена та експериментально перевірена система самостійних робіт створює оптимальні умови для розвитку самостійності та навчальної активності здобувачів освіти. Вона перетворює навчальну діяльність на процес, що нагадує наукове пізнання, що сприяє глибшому розумінню та засвоєнню навчального матеріалу.

3. Органічне поєднання різних видів самостійних робіт забезпечує створення сприятливих умов для розвитку мотивів пізнання у здобувачів освіти, а також для вироблення вмінь і навичок ефективного використання набутих знань у пізнавальній діяльності. Це дозволяє здобувачам освіти не лише засвоювати теоретичний матеріал, а й застосовувати його на практиці, що є важливою складовою їх професійного розвитку.

Висновки до третього розділу

У процесі організації та проведення педагогічного експерименту визначено ключові аспекти методики організації самостійної роботи здобувачів освіти. Зокрема, важливими стали правильна постановка навчальних цілей, чітка структура завдань та ефективна організація зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами освіти. Підтверджено, що педагогічний експеримент є необхідним інструментом для оцінки

ефективності навчальних методик та виявлення інноваційних підходів у освітньому процесі.

Розглянуто особливості організації самостійної роботи здобувачів освіти за допомогою цифрових технологій, що є важливим компонентом сучасного освітнього процесу. Встановлено, що застосування ІКТ значно підвищує ефективність самостійної роботи здобувачів освіти, сприяє розвитку навичок самоосвіти та саморегуляції. Використання цифрових платформ і ресурсів дає змогу забезпечити доступ до навчальних матеріалів у будь-який час, що особливо важливо для забезпечення індивідуалізованого підходу в навчанні.

Результати експерименту свідчать про позитивний вплив організації самостійної роботи за допомогою сучасних методів і цифрових технологій на успішність навчання здобувачів освіти. Рекомендації для викладачів включають впровадження інтерактивних завдань, активну участь у формуванні навчальних стратегій та інтеграцію різних форм самостійної роботи, таких як онлайн-завдання, форуми та вебінари. Застосування таких підходів дозволяє значно підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання та покращити їхні результати.

Таким чином, проведений експеримент підтвердив ефективність сучасних методик організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж», що є важливим внеском у підвищення якості освіти та розвитку професійних компетентностей здобувачів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Самостійна робота є однією з найважливіших складових освітнього процесу. Незалежно від здобутої професії та характеру роботи, будь-який фахівець має володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності за своїм профілем, досвідом творчої й дослідної діяльності задля вирішення проблем, які можуть виникати, а також досвідом соціально-оцінної діяльності. На вирішення саме цих завдань спрямована організація самостійної пізнавальної та навчально-професійної роботи здобувачів освіти у закладах вищої освіти.

Сутність самостійної роботи здобувачів вищої освіти є важливою складовою частиною освітнього процесу. Вона забезпечує не тільки засвоєння теоретичних знань, але й розвиток практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Самостійна робота сприяє формуванню відповідальності, самодисципліни, критичного мислення та здатності до самоконтролю.

Психолого-педагогічні аспекти самостійної роботи виявили важливу роль мотивації та індивідуальних особливостей здобувачів освіти у процесі організації самостійної роботи. Успішність самостійного навчання залежить від вміння здобувачів освіти планувати свою діяльність, організовувати час та знаходити необхідні ресурси для досягнення результатів. Психологічні фактори, такі як рівень стресу, самооцінка та здатність до саморегуляції, також мають великий вплив на ефективність самостійної роботи.

Форми і види самостійної роботи визначаються специфікою освітнього процесу і дисциплін, а також вимогами, що ставляться до здобувачів освіти. У процесі самостійної роботи використовуються різні форми, такі як індивідуальні завдання, групова робота, курсові та наукові

дослідження, що дозволяють здобувачам освіти розвивати широкий спектр навичок. Використання сучасних технологій у навчанні забезпечує додаткові можливості для організації самостійної роботи та підтримки здобувачів освіти у процесі навчання.

Самостійна робота здобувача вищої освіти має супроводжувати лекційний курс (опрацювання конспектів і посібників), практичні заняття (виконання аудиторних і домашніх завдань), семінарські заняття (робота зі спеціальною літературою), лабораторні роботи (підготовка до експерименту, оформлення й обробка результатів). Ще більша частка самостійної праці здобувачів вищої освіти при виконанні курсових і дипломних проектів, завдань виробничої практики і наукових досліджень.

Головним завданням організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти є використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання, які б, доповнюючи один одного, становили єдину систему, яку можна адаптувати до особливостей освітнього процесу в конкретному закладі вищої освіти з метою оптимізації навчання та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Сучасні дистанційні освітні технології дозволяють створювати педагогічний супровід самостійної роботи здобувачів вищої освіти, упроваджувати інтернет-тестування, пропонувати алгоритм самостійної роботи з інтернет-ресурсами для удосконалення навичок тощо.

Загалом, самостійна робота здобувачів вищої освіти є важливим інструментом у формуванні компетентності та професійних навичок, тому її організація повинна враховувати як психолого-педагогічні аспекти, так і індивідуальні потреби здобувачів освіти.

Система освітньої роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» характеризується чіткою організаційною структурою, спрямованістю на підготовку висококваліфікованих фахівців, поєднанням теоретичної та практичної складових, а також активним впровадженням

інноваційних методів навчання. Заклад має багаторічну історію, сформовані традиції та стабільний кадровий склад, що створює сприятливе середовище для розвитку самостійної освітньої діяльності.

У процесі аналізу сучасних підходів до організації самостійної роботи встановлено, що викладачі коледжу використовують елементи дистанційного та змішаного навчання, інтерактивні методи, індивідуальні консультації, електронні ресурси та платформи. Самостійна робота організовується з урахуванням специфіки фахової підготовки та спрямована на формування практичних компетентностей здобувачів освіти.

Разом із тим виявлено ряд проблем, серед яких: фрагментарність методичного супроводу самостійної роботи, недостатній рівень залучення здобувачів освіти до проєктної та дослідницької діяльності, обмежене використання цифрових інструментів та низький рівень самостійності окремих здобувачів.

На основі аналізу запропоновано шляхи вдосконалення організації самостійної роботи: оновлення методичного забезпечення, активне впровадження цифрових технологій, трансформація ролі викладача в менторсько-консультаційну, підвищення мотивації здобувачів освіти, розширення можливостей для проєктної та дослідницької діяльності, удосконалення системи оцінювання результатів СРС.

Таким чином, реалізація окреслених шляхів удосконалення сприятиме підвищенню ефективності самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж», формуванню у здобувачів освіти ключових і фахових компетентностей, а також підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних до самонавчання і професійного розвитку в умовах сучасного інформаційного суспільства.

У процесі організації та проведення педагогічного експерименту визначено ключові аспекти методики організації самостійної роботи

здобувачів освіти. Зокрема, важливими стали правильна постановка навчальних цілей, чітка структура завдань та ефективна організація зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами освіти. Підтверджено, що педагогічний експеримент є необхідним інструментом для оцінки ефективності навчальних методик та виявлення інноваційних підходів у освітньому процесі.

Розглянуто особливості організації самостійної роботи здобувачів освіти за допомогою цифрових технологій, що є важливим компонентом сучасного освітнього процесу. Встановлено, що застосування ІКТ значно підвищує ефективність самостійної роботи здобувачів освіти, сприяє розвитку навичок самоосвіти та саморегуляції. Використання цифрових платформ і ресурсів дає змогу забезпечити доступ до навчальних матеріалів у будь-який час, що особливо важливо для забезпечення індивідуалізованого підходу в навчанні.

Результати експерименту свідчать про позитивний вплив організації самостійної роботи за допомогою сучасних методів і цифрових технологій на успішність навчання здобувачів освіти. Рекомендації для викладачів включають впровадження інтерактивних завдань, активну участь у формуванні навчальних стратегій та інтеграцію різних форм самостійної роботи, таких як онлайн-завдання, форуми та вебінари. Застосування таких підходів дозволяє значно підвищити мотивацію здобувачів освіти до навчання та покращити їхні результати.

Таким чином, проведений експеримент підтвердив ефективність сучасних методик організації самостійної роботи у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж», що є важливим внеском у підвищення якості освіти та розвитку професійних компетентностей здобувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бажміна Е. А. Самостійна робота студентів. *Нові матеріали і технології в машинобудуванні-2019*: матеріали XI міжнар. наук.-техн. конф., м. Київ, 30–31 травня 2019 р. / Київ, 2019. С. 27–28.
2. Бобро А. А., Коваль Т. В. Дидактичні умови організації самостійної роботи молодших школярів. *Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 3. С. 78–82.
3. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 27 с.
4. Бугра А.В., Коновал О.А. Методика самостійної роботи студентів: навч.-метод. посіб. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 124 с.
5. Бурак В.І. Самостійність навчання як сучасний дидактичний принцип. *Наукові записки*. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технічної освіти. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 4 (II). С.11-16.
6. Буринський В. М. Самостійна робота як засіб удосконалення графічної підготовки майбутніх учителів трудового навчання; автореф. дис. канд. пед. Наук. 13.00.02. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Київ, 2001. 16 с.
7. Воевідко Л. М. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21. Ч. 2. С. 25–31.
8. Воевідко Л. М. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 25. Ч. 2. С. 21–28.

9. Волкова Н. П., Устименко К. В. Самостійна робота у процесі підготовки майбутнього вчителя до здійснення професійно-педагогічної комунікації. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2016. № 2 (12). С. 161-171

10. Гіпська Т. П. Підвищення ефективності самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Управління науковими та освітніми проєктами: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*, (24 січня – 6 березня 2022 року). Одеса: «Гельветика», 2022. С. 75-77.

11. Гладиков В. В. Особливості самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: тези наук.-метод. конф. кафедр університету* (28–29 листопада 2018 року). Харків: Український державний університет залізничного транспорту, 2018. С. 167-168.

12. Гладких, Г. В., Шарова, Т. М. Організація самостійної діяльності здобувачів вищої освіти засобами ІКТ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* (2020), 2 (69). С. 70-74.

13. Гладуш В. А., Лисенко Г. І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Д., 2014. 416 с.

14. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи: підручник; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

15. Гончаров М.С. Організація самостійної роботи студентів у коледжах засобами інформаційних технологій. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/11_.pdf (дата звернення: 11.02.2025)

16. Горбань Г. О. Самостійна робота здобувача освіти: освітня програма «Психологія»: навчально-методичний посібник для здобувачів

вищої освіти першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів, що навчаються за освітньою програмою «Психологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 88 с.

17. Гурська О. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Випуск 13. С. 103-107.

18. Данильчук О. Організація самостійної роботи здобувачів при навчанні математичних дисциплін у закладах вищої освіти. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*: збірник наукових праць. Вип. 1 (21). Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. С. 125–132.

19. Дистанційне навчання: дидактика, методика, організація: монографія [В. Г. Гетта, С. М. Єрмак, Г. В. Джевага, О. М. Шульга, І. В. Повечера, Н. М. Носовець, А. М. Коляда]. Чернігів, 2017. 286 с.

20. Дорогань-Писаренко Людмила, Безкровний Олександр, Лега Ольга, Песцова-Світалка Оксана. Університетська освіта: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2020. 142 с.

21. Доценко С. О., Чепелєв О. О. Організація самостійної роботи здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів*: теорія і практика: матер. V міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). Харків: «Мітра», 2021. Т. 1. С. 101-104.

22. Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти. Навч. посіб. (для студентів-магістрів 5 курсу напряму 6.030504 «Економіка підприємства» і 6.030601 – «Менеджмент»). Харків: ХНАМГ, 2008. 132 с.

23. Дроздова І.П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: Монографія. Харків: ХНАМГ, 2010. 320 с.

24. Дроздова І.П. Самостійна та індивідуальна робота студентів як форма навчального процесу у ВНЗ для розвитку професійного мовлення студентів. *Наук. вісник Чернівецького ун-ту*. Чернівці, 2012. Вип. 632. Педагогіка і психологія. С. 44–51.

25. Дущенко О. Організація самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації*: збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2020. Вип. 4. С. 4-11.

26. Железнякова Е.Ю., Зміївська І.В. Організація самостійної роботи студентів у системі Moodle. *Новітні комп'ютерні технології*. Спецвипуск «Хмарні технології навчання». Т. XII (2014). С. 194-203.

27. Журавель В. Самостійна робота як складова професійної підготовки студента коледжу: теоретичний аспект. *Вісник інституту розвитку дитини*. 2013. № 29. С. 51–55.

28. Зеленська О. П. Самостійна робота здобувачів вищої освіти як важлива складова організації навчального процесу у закладах вищої освіти. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2022. № 13(18). С. 173-186.

29. Зубов А. М. Активізація самостійної роботи студентів у системі вищої професійної освіти. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти*: тези наук.-метод. конф. кафедр університету (28–29 листопада 2018 року). Харків: Український державний університет залізничного транспорту, 2018. С. 165-167.

30. Ісаєва С. Д., Соловей Н. В., Летуновська І. В. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищих закладах освіти. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*, Україна-Австрія, № 28 (червень, 2023). С. 385-392.

31. Ісаєва С. Д., Соловей Н. В., Летуновська І. В. Самостійна робота студентів: історичний вимір. *Науковий журнал «Молодий вчений»* № 6 (82) (червень 2020 р.). м. Херсон: «Гельветика», 2020. С. 102-107.
32. Каськова Л.Ф., Андріянова О.Ю., Кулай О.О., Амосова Л.І., Яценко О.І. Особливості організації самостійної роботи студентів при викладанні фахових дисциплін. *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні*: матер. навч.-наук. конф. з міжн. участю (м. Полтава, 21 березня 2019 р.). Полтава: Українська медична стоматологічна академія, 2019. С. 94-96.
33. Кечик О.О. Форми та методи самостійної роботи студентів педагогічного коледжу. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 1. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11koospk.Pdf> (дата звернення: 02.02.2025р).
34. Кравець О. О. Самостійна робота здобувача вищої освіти. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (Запоріжжя, 30 вересня 2022 р.). Запоріжжя: ТДАТУ, 2022. С. 493-497.
35. Кудрявцева Т.О. Позааудиторна самостійна робота студентів як складова підготовки майбутніх медичних сестер до розв'язання проблемних ситуацій в професійній діяльності. *Актуальні питання навчання*: зб. наук. праць Харківського університету повітряних сил. 2011. № 2. С. 192–194.
36. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підруч. К.: Знання-Прес, 2003. 418 с.
37. Кулішов В. С. Дидактика вищої школи: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 142 с.
38. Лесечко О. В., Шевченко Т. І. Про організацію самостійної роботи студентів. *Управління якістю підготовки фахівців*: матер. міжнар. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 20-21квітня 2023 р.), Одеса: Одеська

державна академія будівництва та архітектури, 2023. С. 166.

39. Лисенко А.В. Навчальний посібник з дисципліни «Педагогіка вищої школи». Полтава: ПолтНТУ, 2018. 102 с.

40. Літвінчук С. Б. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі. *Наукові праці. Педагогіка*. Випуск 146. Том 158. С. 65-69.

41. Максименко Т. Роль самостійної роботи у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вишу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017. № 5 (69). С. 281–291.

42. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 670 с.

43. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Теоретико-методологічний аспект*: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 307 с.

44. Малінка О. О., Ілішова О. М., Лобачук І. М. Організація самостійної роботи студентів як важливого напрямку модернізації освіти. *«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»*: журнал. 2023. № 9 (15) 2023. С. 511-523.

45. Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. О. В. Малихін та ін. Сімферополь: Дайфі, 2011. 270 с.

46. Методичні рекомендації «Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти у НФаУ». Харків, 2023. 60 с.

47. Михайленко О. В. Особливості організації самостійної роботи студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок* №10 (129), 2015. С. 64-68.

48. Михайлюк М. М., Верголяс М. Р., Верголяс О. О. Самостійна робота як важлива складова при вивченні дисциплін: зб. наук. праць. *World science: problems, prospects and innovations*. Perfect Publish, Toronto, Canada.

2021. С. 276-287.

49. Нагаєв В. М. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. Харків: «Стильна типографія», 2019. 267 с.

50. Нестеренко О. Б. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 14. С. 78-82.

51. Ніколенко Л. М., Ільченко Л. А. Щодо самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., 5 лист. 2020 р. Запоріжжя, 2020. С. 27–29.

52. Олійник. О. М., Халупа. О. Р. Самостійна робота студентів як невід'ємна частина навчального процесу здобувачів професійної освіти: матер. *Всеукраїн. студ. наук.-практ. конф. «Студентська освіта та наука в контексті глобальної трансформації суспільства»*: зб. наук. пр. Ніжин, 2023. С. 32-36.

53. Павленко С. А., Павленкова О. В., Сидорова А. І. Роль викладача вищого навчального закладу в організації самостійної роботи студентів. *Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів*: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. Полтава, 2017. С. 115–117.

54. Пахомова Т. М., Пুтра О. В. Самостійна та наукова робота студентів як засіб підвищення якості підготовки молодшого бакалавра в комунальному закладі «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради: матер. *Всеукраїн. студ. наук.-практ. конф. «Студентська освіта та наука в контексті глобальної трансформації суспільства»*: зб. наук. пр. Ніжин, 2023. С. 31-32.

55. Положення про організацію освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Національного університету «Одеська

політехніка» URL:
<https://oadk.od.ua/%d0%9f%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%b5%d0%b4%d0%b6%d1%83/> (дата
 звернення: 15.01.2025р).

56. Положення про самостійну роботу здобувачів вищої освіти Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти. Біла Церква, 2021.16.с. URL: <https://binpo.com.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%A1%D0%A0%D0%97-%D0%91%D0%86%D0%9D%D0%9F%D0%9E.pdf> (дата звернення: 15.01.2025р).

57. Прищак М. Д. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій. Вінниця: ВНТУ, 2019. 150 с.

58. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. №1556-VII: станом на 09 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.02.2025р).

59. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998р. № 75/98 ВР: станом на 01 січня 2022 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>. (дата звернення: 12.02.2025р).

60. Решетицька В., Нікітіна І. Активізація самостійної роботи студентів. URL:<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/83f7dc49-a471-46c6-818e-16f7c261cf29/content> (дата звернення: 25.01.2025р).

61. Рибак С. Б., Баумвальд Н. Б., Писарик Р. М. Сутність і структура самостійної навчальної діяльності студентів. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/932>. (дата звернення: 12.02.2025р)

62. Романчук С. Є. Проблемні методи викладання іноземної мови професійного спрямування. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1099>. (дата звернення: 12.03.2025р)
63. Самойленко І., Полесова Т., Кривошеєва В., Чернишова О., Герасименко В., Долинський В. (2021). Самостійна робота студентів з розвитку професійної компетентності у вищих медичних навчальних закладах в умовах дистанційного навчання. InterConf. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/10871>. (дата звернення: 28.03.2025р)
64. Семенишина І.В. Самостійна робота, як важливий резерв підвищення ефективності підготовки спеціалістів. *Аграрна освіта*: збірник наукових праць «». 2015. Вип. 1. С. 89–93.
65. Сидоренко І.А. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів та її методика. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1072>. (дата звернення: 25.02.2025р)
66. Скуратівська С. Особливості організації самостійної роботи студентів: Освіта.ua. URL: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/education/36615/ (дата звернення: 12.03.2025р)
67. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2005. 239 с.
68. Слободяник О.В. Соціальні мережі як засіб організації самостійної діяльності учнів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти». 2016. № 9 (2). С. 50–56.
69. Стражнікова І. Педагогіка вищої школи: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. 120 с.

70. Сушко О. В., Колодій О. С. Дистанційне навчання в самостійній роботі студентів технічних ЗВО. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2021. Вип. 24. С. 88-92.

71. Сушко О. В., Колодій О. С. Організація самостійної роботи студентів ЗВО та її роль у процесі професійної підготовки. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2018. Вип. 21. С. 27-36.

72. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Вип 34, Т. 5. С. 228-231. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/37. (дата звернення: 25.02.2025р.).

73. Тараненко Г.Г., Іванова І.С., Чебанова Ю.В., Шлєіна Л.І. Методи підвищення ефективності самостійної роботи здобувачів вищої освіти агротехнологічного закладу вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти*: зб. наук.-метод. праць. Вип. 24. Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, 2020. С.369-376.

74. Теорія і практика організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів: Монографія. Кол. авторів; ред. проф. О. А. Коновала. Кривий Ріг: Книжкове видавництво Киреєвського, 2012. 380 с.

75. Точіліна Т. М. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Концепція формування природничо-наукової компетентності та світогляду майбутнього фахівця в умовах STEM-освіти*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. 2021. № 27. С. 42-44.

76. Умрик М. Досвід організації самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М.П.*

Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. Київ, 2020. № 5 (12). С.192-195.

77. Федоренко О. І., Тюріна В. О., Гіренко С. П., Бойко С. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.

78. Фуркало В. І., Фуркало В. С. Організація самостійної роботи в процесі викладання філософії в ЗВО. *Академічні Візії*, 15, 2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/160/148> (дата звернення: 11.02.2025р).

79. Цись О. О. Організація самостійної навчальної діяльності студентів технологічно-педагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій: навчальний посібник. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 150 с.

80. Чолак Т. Д. Технологія проблемного навчання при викладанні психології. Психолого-педагогічні чинники формування професійної компетентності кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану: *електронний збірник матеріалів регіонального науково-практичного семінару*, м. Біла Церква, 26 квітня 2024 р. [упорядники: В. С. Кулішов, І. В. Пахомов]. Біла Церква: БІНПО, 2024. С.270-274.

81. Чолак Т. Д. Психологічна підготовка здобувачів вищої освіти до життя в умовах війни. Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентісного фахівця: *зб. матеріалів III-ої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*, м. Біла Церква, 16 травня 2024 р. [за заг. ред. В.С. Кулішова, Ю.С. Герасименко, О.Й. Фурса]. Біла Церква: БІНПО, 2024. С.211-216.

82. Чолак Т. Д. Роль цифрової компетентності педагога у формуванні професійних навичок здобувачів освіти ЗП(ПТ)О. Педагогічна діяльність в епоху цифрового освітнього середовища: сучасні підходи та інструменти: *електронний збірник матеріалів регіонального науково-*

практичного семінару, м. Біла Церква, 25 червня 2024 р. [упорядники: Г. О. Коссова-Сіліна, А. М. Геревенко, Д.Ю. Головка]. Біла Церква: БІНПО, 2024 С.122-127.

83. Чумаченко Ю. Д. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів. *Розвиток методологічних основ вищої освіти в ОНАХТ*: матеріали 48-ї наук.-метод. конф., Одеса, (12-13 квіт. 2017 р.). Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса, 2017. С. 223–224.

84. Шапран О. І., Новак О. М. Педагогіка вищої школи: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький (Київ.обл.): Домбровська Я.М., 2018. 280 с.

85. Шаров С. В. Самостійна робота як умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Сучасні тенденції розвитку української науки*: матеріали Всеукр. наук. конф. (21–22 липня 2017 р., м. Переяслав-Хмельницький). Переяслав-Хмельницький, 2017. № 5. С. 35–38.

86. Шарова Т.М., Шаров С.В. Електронне навчання: дієвий формат освіти. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 16–17 травня 2019 року). Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. С. 119-123.

87. Швед М. Самостійна робота студентів: навч.-метод. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 205 с.

88. Шевчук М., Новгородська Ю., Киричок І. Проблеми управління самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 407 – 412.

89. Шумський О. Шляхи активізації самостійної роботи студентів . *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка]. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 147. С. 180-183.

90. Юрійчук Н. Самостійна робота як особлива форма навчальної діяльності учнів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Педагогіка. Вип. 60, том 4, 2023. С. 264–267.
91. Ягупов В.В. Педагогіка. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Самостійна робота учнів. URL: http://eduknigi.com/ped_view.php?id=193. (дата звернення: 11.03.2025р).
92. Яцина О. Ф. Розвиток професійної компетентності студентів у період професійної підготовки: практика вивчення деяких психологічних дисциплін. Навчально-методичний посібник для підготовки студентів, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія»; Ужгород. 2021. 65 с.
93. Alamri H. Effects of personalized learning as an instructional approach on students' self-determination and learning engagement in online higher education : a dissertation, Purdue University, Doctor of Philosophy, USA, 2019.
94. Bersin J. The Disruption of Digital Learning: Ten Things We Have Learned. URL: <https://joshbersin.com/2017/03/the-disruption-of-digital-learningten-things-we-have-learned/> (дата звернення: 21.02.2025 р.).
95. Bray B., and McClaskey K. Make Learning Personal. Thousand Oaks, CA : Corwin, 2015.
96. Irina Semenishena The innovation pedagogical approach to the process of the high school student" self-study work organization. *Vzdelávanie a spoločnosť II. medzinárodný nekonferenčný zborník*. Prešovská univerzita v Prešove, 2017. P. 204-209.
97. Lavrentieva O., Rybalko L., Tsys O. & Uchitel O. Theoretical and Methodical Aspects of the Organization of Students' Independent Study Activities Together With the Use of ICT and Tools. *Proceedings of the 6th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2018) (Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018) / Edited by Arnold E. Kiv, Vladimir N. Soloviev. Vol-2433. urn:nbn:de:0074-2433-7. P. 102-125.*

98. Lavrentieva, O. & Tsys, O. The theory and practice of managing students' independent study activities via the modern information technologies. *Technology Transfer: Innovative Solutions in Social Sciences and Humanities*. 2019. P. 41-44
99. Pavlenko O. et al. Implementation of the distance learning by Moodle platforms in the process of future philologists training. *Engineering and Educational Technologies*. 2019. № 7 (3). P. 106–121.
100. Tetyana Cholak Financial literacy as a component of general education *Vzdelávanie a spoločnosť IX. vedecký zborník*. Prešovská univerzita v Prešove, 2024. c. 98-103.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета № 1

Перед Вами анкета, метою якої є з'ясування вашого ставлення до самостійної діяльності та її організації під час та після занять. Поставте знак "+", якщо відповідь на запитання позитивна, та знак "-", якщо відповідь негативна:

1. Чи вважаєте ви що можливо розподіляти свій час?
2. Чи вмієте ви розподіляти свій вільний час таким чином, щоб ретельно підготуватися до занять?
3. Чи вмієте ви організовувати самостійну роботу?
4. З якими проблемами ви стикаєтесь при обробці навчальної інформації?
 - ☐ повільно сприймаю навчальний матеріал на слух;
 - ☐ не встигаю сприймаю навчальний матеріал при читанні навчальних текстів;
 - ☐ повільно сприймаю навчальний матеріал при конспектуванні навчальних текстів;
 - ☐ складно осмислити та переробити необхідну навчальну інформацію;
 - ☐ не встигаю фіксувати інформацію під час лекції;
 - ☐ на завжди розумію, про що йдеться;
 - ☐ не володію потрібною термінологією;
5. Чи усі навчальні дисципліни викликають у вас зацікавленість? Якщо ні - перерахуйте 5 найбільш цікавих.
6. Чи відчуваєте ви різницю між навчанням у середній школі та у ЗВО?

7. Якщо «так», то в чому саме полягає ця різниця? Розташуйте розбіжності у порядку їх значущості (1 – найбільш істотне розходження, 8 – найменш істотне):

☐ якість спілкування з новими людьми (як з викладачами, так і зі студентами);

☐ знаходження інформації (підручників, додаткової літератури) для підготування до занять;

☐ планування й розподіл часу;

☐ продовження самостійних занять після напруженого навчального дня;

☐ необхідність регулярно відвідувати бібліотеку;

☐ відповідальність за отримані знання перед батьками, адже вони сплачують за моє навчання;

☐ відповідальність перед самим собою, адже отримані знання – моє майбутнє;

☐ налаштування на новий ритм діяльності протягом дня;

8. Чи вважаєте ви, що студентів потрібно вчити учитися?

9. Чи вважаєте ви що Чи відчуваєте ви необхідність у додаткових консультаціях викладачів щодо організації вашого вільного часу?

10. Чи бажали б ви отримувати рекомендації, поради з самоорганізації своєї розумової праці, раціонального читання, виділення головного, істотного, ефективного запису лекцій?

11. Як довго, на вашу думку, навчання вчитися повинно тривати?

☐ 5-7 занять

☐ 1 семестр

☐ 1 рік

☐ 2 роки

☐ 3 роки

☐ увесь період навчання Дякуємо за співпрацю!

Додаток Б

Анкета № 2

**Бланк методики експертної оцінки пізнавальної самостійності
студентів (за матеріалами анкетування Ч.Д. Спілбергера, О.К.
Осницького)**

Перед Вами анкета, метою якої є з'ясування ставлення студента до навчання взагалі, з'ясування рівня його самостійності під час та після занять. Поставте знак “+”, проти характеристики студента у відповідній колонці:

	Часто	Завжди	Прак-тично ніколи
При рішенні навчально-пізнавальних завдань студент:			
прагне довідатися, зрозуміти;			
докопатися до суті;			
виказує цікавість;			
проявляє інтерес;			
йому здається, що урок закінчився занадто швидко;			
намагається все робити правильно;			
почуває себе дослідником;			
енергійний, напористий;			
почуває, що в нього добре працює голова;			
прагне вирішувати вдумливо;			
вибирає найважчі завдання;			
враховує альтернативи;			
намагається застосувати найраціональніший спосіб рішення;			
комбінує й перетворює раніше відомі способи діяльності;			
створює принципово новий підхід, спосіб, пояснення.			
виконує учбово-теоретичні завдання без допомоги вчителя;			
вирішує учбово-практичні завдання самостійно;			
випробовує бажання приносити користь;			

проявляє риси лідера при роботі в парі, у групі;			
прагне до досягнення мети, незважаючи на невдачі;			
рішення будь-якого завдання доводить до логічного завершення;			
скрупульозний у дріб'язках;			
самостійно переносить знання й способи дій у нову ситуацію.			

Дякуємо за співпрацю!